

שבת פרק ששה עשר כל כתבי

(שבת קטו, א)

משנה :

כל כתבי הקדש (כגון תורה נביאים וכתובים) מצילין אותן (כדקתני לקמן: למבוי שאינו מפולש, וסירחא בעלמא הוא דשרי בה, וחסרון עירוב, כדמפרש בגמרא) מפני הדליקה, בין שקורין בהן (כגון נביאים שמפסידין בהן בשבת בבית הכנסת) ובין שאין קורין בהן (כגון כתובים; ורבינו הלוי אמר: דאפילו יחידים אין קורין בהן, כדקתני טעמא: משום ביטול בית המדרש, דמשכי לבא, ובשבת היו דורשין דרשה לבעלי בתים שעסוקין במלאכה כל ימות החול, ובתוך הדרשה היו מורין להן הלכות איסור והיתר, וטוב להן לשמוע מלקרות בכתובים); (ולא תימא תורה לחוד הוא דשרי למיטרח ולאצולי, ולא שאר ספרים); אף על פי שכתובים בכל לשון (ואיכא למאן דאמר לקמן לא ניתנו לקרות בהן, מצילין אותן);

טעונים גניזה (אסור להניח במקום הפקר; ובגמרא מתוך לה).

(ורבותי פירשו: דהאי 'בכל לשון' דקאמר - אכתובים קאי, ולא אנביאים; ומדומה אני מפני שמצינו ביונתן בן עוזיאל שאמר 'תרגום ה' מפרשין כך; ואני אומר: אף בנביאים, אם אמר יונתן - לא כתבו, ולא ניתנו ליכתב, והכי מפרש במסכת מגילה (ט,א); ומאן דאסר בכולהו - אסר בר מספר תורה יוונית, משום מעשה דתלמי המלך, ולא מפליג התם בין נביאים לכתובים);

ומפני מה אין קורין בהם?

מפני ביטול בית המדרש (שהיה קבוע בשבת, כדפרישית לעיל).

גמרא :

איתמר: היו כתובים תרגום או בכל לשון (אכתובים קאמר, ולי נראה: אכל כתבי הקדש קאי), רב הונא אמר: אין מצילין אותן מפני הדליקה, ורב חסדא אמר: מצילין אותן מפני הדליקה. אליבא דמאן דאמר 'ניתנו לקרות בהן' (מותר לקרות בכתבי הקדש הכתובין בכל לשון, במסכת מגילה (ח,ב); ואין בין ספרים ותפילין ומזוזות, אלא שהספרים נכתבין בכל לשון) - דכולי עלמא לא פליגי דמצילין; כי פליגי אליבא דמאן דאמר 'לא ניתנו לקרות בהן' (רבן גמליאל [מסורת הש"ס: רבי שמעון בן גמליאל] פליג עלה, ואמר: אף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית); רב הונא אמר: אין מצילין - דהא לא ניתנו לקרות בהן, רב חסדא אמר: מצילין - משום בזיון כתבי הקדש. תנן: 'כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה, בין שקורין בהן בין שאין קורין בהן, אף על פי שכתובין בכל לשון' - מאי לאו 'שקורין בהן' = נביאים, ו'שאין קורין בהן' = כתובים, 'אף על פי שכתובין בכל לשון' - דלא ניתנו לקרות בהן (דמדקאמר אף על פי' - מכלל דלא ניתנו לקרות בהן, דאי ניתנו - מאי גריעותיה?), וקתני 'מצילין', ותיובכתא דרב הונא! אמר לך רב הונא: ותסברא? (לדידך דאמרת 'אף על פי שכתובין בכל לשון' - א'מצילין קאי) אימא סיפא: 'טעונים גניזה' (על כרחיך מילתא באנפיה נפשיה הוא, וטעונין גניזה בחול - פשיטא); השתא (בשבת) אצולי מצילין, גניזה (בחול) מיבעי? אלא, רב הונא מתוך לטעמיה, ורב חסדא מתוך לטעמיה: רב הונא מתוך לטעמיה: 'בין שקורין בהם' = נביאים, ו'בין שאין קורין בהם' = כתובים, במה דברים אמורים - שכתובין בלשון הקדש, אבל בכל לשון - אין מצילין, ואפילו הכי - גניזה בעו (ודקתני דאף על פי שכתובין בכל לשון' - לאו אהצלה קאי, אלא אטעונין גניזה; והכי קאמר: אף על פי שכתובים בכל לשון, ובשבת אין מצילין אותן - בחול מיהא טעונין גניזה); רב חסדא מתוך לטעמיה: 'בין שקורין בהם' = נביאים, ו'בין שאין קורין בהם' = כתובים, אף על פי שכתובין בכל לשון - נמי מצילין, והכי קאמר: ומקק* שלהן (אם בלו ונעשו רקבון, אף המקק = רקבובית של אכילת התולעים) טעונים גניזה.

* [משנה שבת פ"ט מ"ו, דף צ"א]

מיתיבי: 'היו כתובים תרגום וכל לשון - מצילין אותן מפני הדליקה' - תיובכתא דרב הונא!

אמר לך רב הונא: האי תנא סבר ניתנו לקרות בהן.

תא שמע: 'היו כתובין גיפטיית, מדית, עיכרית (כתב של עבר הנהר), עילמית, יוונית, אף על פי שלא ניתנו לקרות בהן - מצילין

אותן מפני הדליקה' - תיובכתא דרב הונא!

אמר לך רב הונא: תנאי היא, דתניא [ותוספתא שבת פ"ג מ"ב [ליברמן]]: 'היו

כתובין תרגום ובכל לשון - מצילין אותן מפני הדליקה, רבי

יוסי אומר: אין מצילין אותן מפני הדליקה. אמר רבי יוסי:

מעשה באבא חלפתא (אבא של רבי יוסי - 'חלפתא' שמו) שהלך אצל רבן גמליאל

בריבי (לא שהיה בנו של רבי, אלא אדם גדול קרי 'בריבי') לטכריא, ומצאו שהיה

יושב על שלחנו של רבי יוחנן בן נזיף וכידו ספר איוב תרגום והוא קורא בו. אמר לו: זכור אני ברכן גמליאל אבי אביך (הוא רבן גמליאל הזקן, ורבן גמליאל שהיה בדורו של חלפתא - הוא אבי אביו של רבינו הקדוש) שהיה עומד על גב מעלה כהר הכית (שבהר הבית היו מעלות כשהוא הולך וגבוה, כדתנן במסכת מדות (פרק שני משנה ג)), והביאו לפניו ספר איוב תרגום, ואמר לבנאי: שקעהו תחת הנדבך (שורת אבני הבנין)! אף הוא צוה עליו וגנזו. רבי יוסי כרבי יהודה אומר: עריבה של טיט כפו עליו. אמר רבי: שתי תשובות בדבר, חדא - וכי טיט כהר הכית מניין (וכי בטיט היו בונין? והלא בטרכסיד היו בונים, חול וסיד מעורבין, וטיט לא הוי אלא עפר ומים)? ועוד: וכי מותר לאכדן כיד? אלא: מניחן במקום התורפה (גלוי והפקר), והן מרקיבין מאליהן. מאן 'תנאי' (דקאמר רב הונא לעיל 'תנאי היא' מאן מהני תנאי קאי כרב חסדא, ומאן כרב הונא)? :

(שבת קטו, ב)

אילימא תנא קמא דרבי יוסי (כרב חסדא, ורבי יוסי כרב הונא) - ודילמא בהא קמיפלגי: מר סבר ניתנו לקרות בהן, ומר סבר לא ניתנו לקרות בהן (דילמא טעמא דתנא קמא משום דקסבר ניתנו לקרות בהן, ונהי דרבי יוסי קאי כרב הונא, מיהו כרב חסדא לא קאי ולא חד: דהא רב חסדא אפילו למאן דאמר 'לא ניתנו' קאמר מצילין)? אלא: רבי יוסי ותנא דגיפטית.

תנו רבנן: 'הברכות' (מטבע ברכות שטבעו חכמים, כגון שמונה עשרה ושאר ברכות) והקמיעין, אף על פי שיש בהן אותיות של שם, ומעניינות (מפרשיות) הרבה שבתורה (שהיו כותבין בקמיעין פסוקים ללחש, כגון 'כל המחלה [אשר שמתי במצרים לא עשית עילך]' [שמות טו, כו] וכגון 'לא תירא מפחד לילה' [תהלים צא, ה]) - אין מצילין אותן מפני הדליקה (אם נפלה דליקה בשבת), אלא נשורפים במקומן [הן ואזכרותיהן]. מכאן אמרו: "כותבי ברכות - כשורפי תורה" (שהרי לא יצילם בשבת); מעשה באחד שהיה כותב בצידן, באו והודיעו את רבי ישמעאל, והלך רבי ישמעאל לבודקו (אם אמת היה הדבר). כשהיה עולה בסולם הרגיש בו, נטל טומוס (קבוצות קונטרסים) של ברכות ושקען בספל של מים. ובלשון הזה אמר לו רבי ישמעאל: גדול עונש האחרון מן הראשון.

בעא מיניה ריש גלותא מרבה בר רב הונא: היו (תורה נביאים וכתובים) כתובין בסם ובסיקרא בקומוס ובקנקנתום בלשון הקדש, מצילין אותן מפני הדליקה או אין מצילין? תיבעי למאן דאמר (בנכתבים בכל לשון) מצילין, תיבעי למאן דאמר אין מצילין: תיבעי למאן דאמר אין מצילין: הני מילי - היכא דכתיבי תרגום ובכל לשון, אבל הכא דכתיבי בלשון הקדש - מצילין, או דילמא אפילו למאן דאמר מצילין, הני מילי היכא דכתיבי בדיו, דמיקיים, אבל הכא - כיון דלא מיקיים - לא? אמר ליה: אין מצילין.

והא רב המנונא תנא 'מצילין'!

אמר ליה: אי תניא - תניא.

מאי תניא (היכא תניא)?

אמר רב אשי: כדתניא: 'אין בין ספרים למגילה, אלא שהספרים נכתבים בכל לשון, ומגילה - עד שתהא כתובה אשורית, על הספר, וכדיו.' (מדקאמר 'מגילה כדיו', וקתני דהוא מן הדברים שבין ספרים למגילה - שמע מינה שאר ספרים נכתבים בסם ובסיקרא.)

בעא מיניה רב הונא בר חלוב (שם אדם) מרב נחמן: ספר תורה שאין בו ללקט (שנשארת כאן תיבה ובמקום אחר תיבה) שמונים וחמש אותיות (זהו שיעור לספר תורה שנחקק או בלה להיות עומד בקדושתו), כגון פרשת 'ויהי בנסע הארץ' (שהוא ספר לעצמו, כדלקמן, ויש בה שמונים וחמש אותיות) - מצילין אותה מפני הדליקה? או אין מצילין? אמר לו: ותיבעי לך פרשת ויהי בנסע הארץ גופה (שנכתבה לבדה, וחסרה אות; מהו להצילה)?

היכא דחסר פרשת ויהי בנסע - לא קמיבעיא לי, דכיון דאית ביה הזכרות, אף על גב דלית ביה שמונים וחמש אותיות - מצילין; כי קא מיבעיא לי - ספר תורה שאין בו ללקט (ובאותו ליקוט עצמו ליכא אזכרות) - מאי (מהו להצילן)?

אמר ליה: אין מצילין.
איתיביה: 'תרגום שכתבו מקרא, ומקרא שכתבו תרגום, וכתב עברית (כתב עברית - אותיות גדולות הן, ואין דומות לכתב אשורית, אף על פי שכתובין בלשון הקדש, אלא שכתב האותיות משונות) - מצילין מפני הדליקה; ואין צריך לומר תרגום שבעזרא ושכדניאל ושכתורה (שכתבו תרגום כהלכתו).';
'תרגום שכתורה' מאי ניהו? (בראשית לא, מז) [ויקרא לו לבן] יגר שהדותא [ויעקב קרא לו גלעד] (ושבנביאים - כגון כדנה תימרון להום (ירמיהו י"א) שכתבו מקרא, [אי נמי] התרגום שבעזרא - כתבו מקרא) ואף על גב דלית בה שמונים וחמש אותיות!
כי תניא ההיא - להשלים (אם היה בו כדי ללקט ותרגום זו משלימו - מצטרף ומצילין בשבילו).

איבעיא להו: הני שמונים וחמש אותיות, מכוונסות או מפורזות?
רב הונא אמר: מכוונסות. רב חסדא אמר: אפילו מפורזות.
מיתיבי: 'ספר תורה שבלה, אם יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות, כגון פרשת ויהי בנסע הארץ - מצילין, ואם לאו - אין מצילין' תיובתא דרב הונא (דמדקתני 'ללקט' - מכלל דמפורזות ניהו)!
תרגמה רב חסדא אליבא דרב הונא: בתיבות (הא דקתני 'ללקט', דמשמע מפורזות - לא ללקט אות ואות לבד, אלא ללקט תיבה שלימה: תיבה כאן ותיבה כאן, עד שמונים וחמש אותיות; וכי פלגינן - באותיות המפורזות).

תנו רבנן: ' (במדבר י, לה-לו) **ויהי בנסע הארץ ויאמר משה** [ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומה ה' ופצו איבך וינסו משנאיך מפניך] (פסוק לו) ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל, **פרשה זו עשה לה הקדוש ברוך הוא סימניות** (להבדילה מן הסמוכות לה) **מלמעלה ולמטה** (בתחלה ובסוף ויהי בנסוע הארון), **לומר**

(שבת קטז, א)
שאיין זה מקומה (שאינה ראויה לכאן: דלאו בהליכות מסעות משתעי לעיל מינה, אלא בדגלים היתה ראויה ליכתב, בפרשת במדבר סיני). **לכי אומר: לא מן השם הוא זה** (לא זה השם של טעמי הסימניות, דמקומה הוא דפרשה זו - בתחלת מסע שנסעו מהר סיני איירי, כדכתיב לעיל מינה [במדבר י"א] ויהי בחדש השני בשנה השנית בעשרים לחדש נעלה הענן (...), **אלא מפני שספר חשוב הוא כפני עצמו**).

כמאן אזלא הא דאמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן: ' [משלי ט"א]
[חכמות בנתה ביתה] **חצבה עמודיה שבעה - אלו שבעה ספרי תורה** (דפרשה זו ספר לעצמו; נמצא שלמעלה ספר לעצמו [ושלמטה ספר לעצמו], הואיל זה מקומה; נמצא ספר 'וידבר [...] במדבר סיני' נחלק לשלושה ספרים). ' ?
כמאן? - כרבי.

מאן תנא דפליג עליה דרבי - רבן שמעון בן גמליאל הוא, דתניא: **'רבן שמעון בן גמליאל אומר: עתידה פרשה זו** (לעתיד, שיהו כל הפורעניות בטליו, ולא ידאגו לפורענות, ויצר הרע בטל) **שתיעקר מכאן ותכתב במקומה; ולמה כתבה כאן? - כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה**.'

'פורענות שנייה' מאי היא?
[במדבר י"א] **ויהי העם כמתאננים** [רע באזני ה' וישמע ה' ויחר אפו ותבער במ אש ה' ותאכל בקצה המחנה].
פורענות ראשונה?

[במדבר י"ג] **ויסעו מהר ה'** [דרך שלשת ימים וארון ברית ה' נסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה];
ואמר רבי חמא ברבי חנינא: **שסרו מאחרי ה'** (בתוך שלשה ימים למסעם התאוו האספסוף תאוה להתרעם על הבשר כדי למרוד בהקדוש ברוך הוא).
והיכן מקומה?
אמר רב אשי: בדגלים.

איבעיא להו: הגליונין של ספר תורה (קלפים חלקים; וקא סלקא דעתך השתא דבכל צדין שיהו חלקים קמיבעיא ליה, כגון חלק שלמעלה ושלמטה, ושנמחק כתבו ונעשה חלק) - מצילין אותן מפני הדליקה, או אין מצילין אותן מפני הדליקה?

תא שמע: 'ספר תורה שכלה, אם יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות, כגון פרשת ויהי בנסע הארץ - מצילין, ואם לאו - אין מצילין' - ואמאי? תיפוק ליה משום גליון ידיה!

בלה שאני (דכיון שבלה, אף הגליון בטל; וכי מיבעיא ליה - שהגליון קיימים, אלא שהכתב הלך).

תא שמע: 'ספר תורה שנמחק, אם יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות, כגון פרשת ויהי בנסע הארץ - מצילין, ואם לאו - אין מצילין' - ואמאי? תיפוק ליה משום גליון ידיה (דהיינו כל הספר תורה)!

מקום הכתב (שנמחק) לא קמיבעיא לי (דודאי מיגרע גרע), דכי קדוש (מעיקרא) - אגב כתב הוא דקדוש, אזל כתב - אזלא לה קדושתיה (דכי קדיש - לאו לשם גליון חלק קדיש, אלא אדעתא דכתב, וכיון דאזל ליה כתב - פקע מקדושתיה); כי קמיבעיא לי של מעלה ושל מטה: שבין פרשה לפרשה, שבין דף לדף, שבתחלת הספר שבסוף הספר (דמתחלה לשם חלק קדיש, והשתא כשנמחק כתב הספר - נמי חלק הוא)!

ותיפוק ליה משום ההוא (ותיפוק ליה, דאף על גב דאין בו כדי ללקט שמונים וחמש אותיות - הוה ליה למיתני בברייתא 'מצילין', משום ההוא ריוח של מעלה ומטה! אלא לאו פשוט מיניה - דאין מצילין)!

דגייז ושרי (שנחתכו הגליונים, ולא נשתייר בו אלא מקום הכתב).

תא שמע: 'הגליונים של מעלה ושל מטה, שבין פרשה לפרשה, שבין דף לדף, שבתחלת הספר שבסוף הספר (שכולן היו כתובין כמגילה כספר תורה, ואמרינן בבבא בתרא בפרק קמא (יג,ב): ראשו כדי לגול עמוד, סופו כדי לגול היקף: להקיף כל הכרך) - מטמאין את הידים (אם נגע בו ונגע בתרומה - פוסלה, דמגזירת שמונה עשר דבר היא (שבת יז,א)).' דילמא אגב ספר תורה (שלא נמחק כתב הספר, אלא כולו קיים וזה נגע בגליונים) שאני (וכי מיבעיא לן - בנמחק הספר, ואין כאן קדושה אלא משום גליון ששמשו בעודו קיים).

תא שמע [תוספתא שבת פ"ג מ"ה (ליברמן)]: 'הגליונים וספרי מינין (מינין' = משרתים לעבודה זרה, וכתבו להן תורה נביאים כתובים כתב אשורית ולשון הקודש) - אין מצילין אותן מפני הדליקה, אלא נשרפין במקומן הן ואזכרותיהן'; מאי? לאו גליונים דספר תורה? לא, גליונים דספרי מינין.

השתא ספרי מינין גופייהו אין מצילין, גליונים מבעיא (בתמיה) ? הכי קאמר: ספרי מינין הרי הן כגליונים (כקלפים חלקים, שלא נכתב בהם מעולם).

גופא [תוספתא שבת פ"ג מ"ה (ליברמן)]: 'הגליונים וספרי מינין אין מצילין אותם מפני הדליקה, רבי יוסי [בתוספתא: הגלילי] אומר: כחול - קודר את האזכרות שבהן (חותך חתיכות הקלף, מקום השם) וגונזן, והשאר שורפן. אמר רבי טרפון: אקפח את בני שאם יבאו לידי שאני אשוף אותם ואת האזכרות שבהן, שאפילו אדם רודף אחרינו (על עצמו קאמר) להורגו, ונחש רץ להכישו - נכנס לבית עבודה זרה, ואין נכנס לבתיהן של אלו, שהללו מכירין וכופדין, והללו - (נכרים העובדים עבודה זרה) אין מכירין וכופדין (אינן מכירין, שהרי בכך גדלו, וכך למדום אבותם), ועליהן הכתוב אומר [ישעיהו מ, ח]: ואחר הדלת והמזוזה שמת זכרוןך (כי מאתי גלית ותעלי הרחבת משכנך ותכרת לך מהם אהבת משכנם יד חזית) (שמת זכרוןך - זכרון הוא בידך ואינה שכחה לך, אלא שהשלכת אותי אחרי הדלת). אמר רבי ישמעאל: קל וחומר: ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה 'שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים', הללו שמטילין קנאה ואיבה ותחרות בין ישראל לאביהן שבשמים - על אחת כמה וכמה! ועליהם אמר דוד [תהלים קלט, כא-כב]: הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממך אתקוטט [פסוק כב] תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי; וכשם שאין מצילין אותן מפני הדליקה - כך אין מצילין אותן (אפילו בחול) לא מן המפולת ולא מן המים ולא מדבר המאבדן.'

בעי מיניה יוסף בר חנין מרבי אבהו: הני ספרי דבי אבידן (ספרים שכתבו להם הגלחים להתווכח עם ישראל, ומקום שמתווכחים שם קרי ליה 'בי אבידן'), מצילין אותן מפני הדליקה או אין מצילין?

אין ולא (זימנין אמר ליה אין, זימנין אמר ליה לא) ורפיא בידיה.

רב לא אזיל לבי אבידן, וכל שכן לבי נצרפי (עבודה זרה, וכך שמח). שמואל, לבי נצרפי - לא אזיל, לבי אבידן - אזיל.

אמרו ליה לרבא: מאי טעמא לא אתית לבי אבידן?
אמר להו: דיקלא פלניא איכא באורחא, וקשי לי (ששורשן נעשו גבשושית,
ולדחותם בקש בא).
ניעקריה!

דוכתיה קשי לי (שתהא שם גומא). (אי נמי: נסיתיו, וקשה לי ריחו, וכל זה שהיו מתייראין רב
ורבא מלכת לבי אבידן, שמא מתוך שיתווכחו יעמדו עליהם ויהרגום.)
מר בר יוסף אמר: אנא מינייהו אנא, ולא מסתפינא מינייהו.
זימנא חדא אזיל, בעו לסכוניה. רבי מאיר הוה קרי ליה (לספרי
המיני) 'אוון גליון' (לפי שהן קורין אותו אוניגיל"א [ספר האוניגליון]); רבי יוחנן
הוה קרי ליה 'עוון גליון'.

אימא שלום, דביתהו דרבי אליעזר, אחתיה דרבן גמליאל הואי.
הוה ההוא פילוסופא (מין) בשכבותיה

(שבת קטז, ב)
דהוה שקיל שמא דלא מקבל שוחדא (היה מוציא עליו שם שאינו מקבל שוחד מבעלי דינין
הבאין לפניו, והיה מקבלו בסתר); בעו לאחוכי ביה; אעיילא ליה שרגא
דהבא, ואזול לקמיה, אמרה ליה: בעינא דניפלגי לי בנכסי דבי
נשי.

אמר להו: פלוגו. אמר ליה כתיב לן: במקום ברא - ברתא לא
תירות.
אמר ליה (פילוסופא לרבן גמליאל): מן יומא דגליתון מארעכון איתנטלית
אורייתא דמשה, ואיתיהיבת עוון גליון, וכתב ביה: ברא וברתא
כחדא ירתון.

למחר הדר, עייל ליה איהו חמרא לובא.
אמר להו: שפילית לסיפיה דעוון גליון (שפילית - כל סוף הדבר הוא תחתית שלו,
ושייך למימר 'שפילית לסיפיה'), וכתב ביה: אנא לא למיפחת מן אורייתא
דמשה אתיתי, ולא לאוספי על אורייתא דמשה אתיתי, וכתב ביה:
במקום ברא - ברתא לא תירות.
אמרה ליה: נהור נהורין כשרגא (הנהר אורך כשרגא, רמזה שנתנה לו מנורה בשוחד)!
אמר ליה רבן גמליאל: אתא חמרא ובטש (דחפתו לארץ) לשרגא (כלומר: אני
נצחתי בשוחד [והכל כדי שישמעו המתאספים שם נבלות, ומי הוא]).

ומפני מה אין קורין [בהם? - מפני ביטול בית המדרש].
אמר רב: לא שנו אלא בזמן בית המדרש (קודם אכילה היו דורשים), אבל שלא
בזמן בית המדרש (לאחר אכילה) - קורין (לא דרשו - משום שכרות);
ושמואל אמר: אפילו שלא בזמן בית המדרש אין קורין.
איני! והא נהרדעא אתריה דשמואל הוה, ובנהרדעא פסקי סידרא
בכתובים במנחתא דשבתא [היו רגילים לקרא בבית המדרש פרשה בכתובים]?!
אלא, אי איתמר הכי איתמר; אמר רב: לא שנו אלא במקום בית
המדרש (שהחכם דורש דהיינו בבית המדרש), אבל שלא במקום בית המדרש (אבל
בעלמא) - קורין;
ושמואל אמר: בין במקום בית המדרש בין שלא במקום בית המדרש,
בזמן בית המדרש - אין קורין (לפי שמבטלו מלילך אצל הדורש), (אבל) שלא
בזמן בית המדרש (כגון לאחר אכילה) - קורין.
ואזדא שמואל לטעמיה, דבנהרדעא פסקי סידרא דכתובים במנחתא
דשבתא.

רב אשי אמר: לעולם כדאמרן מעיקרא, ושמואל (דאמר לעיל 'אפילו לאחר
אכילה אין קורין') כרבי נחמיה, דתניא: 'אף על פי שאמרו כתבי הקדש
אין קורין בהן - אבל שונים בהן ודורשין בהן' (כגון מדרש שיר השירים
וקהלת); נצרך לפסוק - מביא ורואה בו.
אמר רבי נחמיה: מפני מה אמרו 'כתבי הקדש אין קורין בהן'? -
כדי שיאמרו: "בכתבי הקדש אין קורין וכל שכן בשטרי"
הדיוטות". (כגון של חשבונות, או איגרות השלוחות למצא חפץ) (שמואל כרבי נחמיה אמרה
למילתיה: דלית ליה טעמא דאין קורן משום בטול, אלא כדי שיאמרו 'קל וחומר לשטרי הדיוטות' ומיהו
שמואל הנהיג במקומו כדברי חכמים דמתניתין, דאמרי טעמא (דמתניתין) משום ביטול תורה, הלכך: לאחר
אכילה דליכא דרשה - קורין.)

משנה :

מצילין תיק הספר עם הספר, ותיק התפילין עם התפילין, ואף על פי שיש בתוכן מעות.
ולהיכן מצילין אותן?
למבוי שאינו מפולש;
בן בתירא אומר: אף למפולש.

גמרא :

תנו רבנן: 'ארבעה עשר שחל להיות בשבת מפשיטין את הפסח עד החזה' (מתחיל מרגליו האחרונים עד החזה: שיוכל להוציא אימורים, שהקטר חלביו דוחין שבת; ותו לא מפשיט מידי עד אורתא: צורך הדיוט הוא), 'דברי רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה; וחכמים אומרים: מפשיטין את כולו'. בשלמא לרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה - דהא איתעביד ליה צורך גבוה, אלא לרבנן - מאי טעמא?

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: דאמר קרא [משלי טז, ד] 'כל פעל ה' למענהו' [וגם רשע ליום רעה] (למענהו - לכבודו), והכא מאי 'למענהו' איכא?
רב יוסף אמר: שלא יסריח (שהעור מחממו ומסריחו, ואין זה כבודו להיות פרס אוכלי שולחנו מגואל [בטוי ממלאכי א, יב]).

רבא אמר: שלא יהו קדשי שמים מוטלין כנבלה.
מאי בינייהו?

איכא בינייהו: דמנח אפתורא דדהבא (שאינו מוטל בבזיון, אבל לשמא יסריח חייש רב יוסף, ורבא לא חייש עד אורתא), אי נמי - יומא דאסתנא (רוח צפונית, שהיא בינונית, לא חמה ולא צנה, כדאמרינן ביבמות בפרק 'הערל' (עב, א); ואיזו רוח המסרחת - רוח מזרחית בשעת החום, כדאמרינן בגיטין (לא, ב): אפילו שכבת זרע שבמעמי אשה מסרחת בו, דכתיב (הושע יג, טו) 'בוא קדים רוח ה' ממדבר עולה וגו'; יש מפרשין יומא דאסתנא - רוח דרומית, שהיא צוננת; אמת שרוח דרומית צוננת, אבל 'אסתנא' על כרחין צפונית היא, ונוחה, כדאמר בעלמא (עירובין סח, א): 'צריכא שמעתא צילותא כיומא דאסתנא', ורוח דרומית היא בלשון ארמי 'יומא דשותא').

ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, האי 'פעל ה' למענהו' מאי עביד ליה?

שלא יוציא את האימורין קודם הפשטת העור (עד החזה).
מאי טעמא (עור לאימורין מאי קא עביד)?

אמר רב הונא בריה דרב נתן: משום נימין (של צמר, הנדבקין באימורין).
אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: מאי אהדרו ליה חברי יא (בני מחלוקתו) לרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה?

הכי קאמרי ליה: אם מצילין (בשבת) תיק הספר עם הספר (ואף על פי שיש בתוכו מעות, ומשום כבוד הספר - שהוא צורך גבוה - עבדינן בהדיה הצלת מעות שהן צורך הדיוט) - לא נפשיט את הפסח מעורו (בתמיה; משום שצורך גבוה לא שרי צורך הדיוט בהדיה)?

מי דמי? התם (תיק ומעות, דקמייתי ראייה מיניה) - טלטול (טלטול בעלמא הוא), הכא (גבי פלוגתייהו דפסח, דאיירי בה השתא) - מלאכה (גמורה: ד'הפשטה' - מאבות מלאכות היא)!
אמר רב אשי: בתרתי פליגי; (גבי פסח) פליגי בטלטול (דאסר רבי ישמעאל לטלטל [הפסח] אחר שהוציא אימוריו אפילו מחמה לצל, משום עור, דלאו בר טלטול הוא, ולא דמי לשלחין, דאמרין ב'במה טומנין' (שבת מט, א) שמטלטלין אותן, דהתם עור בהמה גסה, דחזי למישטחיה ולמיזגא עליה), ופליגי במלאכה, והכי קאמרי ליה (תשובה לענין טלטול): אם מצילין תיק הספר עם הספר - לא נטלטל עור אגב בשר (דהוי נמי כבוד שמים, דבשר דומיא דספר, ומותר לטלטלו מחמה לצל, ואגב בשר יטלטלו עור המחובר בו)?

(שבת קיז, א)

מי דמי (נעשה בסיס לדבר המותר)? : התם (תיק הספר) - נעשה בסיס לדבר המותר (לטלטלו בלא שום דליקה, דספר בר טלטול הוא, ו[בסיס] לדבר האסור, כגון מעות), הכא (האי עור) - נעשה בסיס לדבר האסור (נעשה בסיס לדבר שכולו אסור בטלטול: שהבשר אסור לטלטלו, דלא חזי לאכילה עד אורתא, דפסח אינו נאכל אלא בלילה, וצלי; ורבי ישמעאל לית ליה כבוד שמים בנאכל להדיוט, ואפילו הוי עור תורת כלי עליו - מיתסר משום דהוי בסיס לאיסור, וכל שכן דהוא גופיה לאו בר טלטול הוא)! אלא הכי קאמרי ליה: אם מצילין תיק של ספר עם הספר, ואף על פי שיש בתוכו מעות, לא נטלטל עור אגב בשר?
מי דמי? : התם - נעשה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר, הכא - כולו נעשה בסיס לדבר האסור!

אלא הכי קאמרי ליה: אם מביאין תיק שיש בתוכו מעות מעלמא להציל בו ספר תורה (אם מביאין תיק שבתוכו מעות - דהוי בסיס לדבר שכולו אסור, ומניח בו ספר להצילו ואינו צריך להשליך המעות, כדמפרש ואזיל), לא נטלטל עור אגב בשר? והיא גופה מנלן?: אילימא דמדהיכא דאית ביה (מעות עם הספר) לא שדי להו (לא מצריך ליה תנא דידן למשדינהו, כדקתני זאף על פי שיש בתוכו מעות) איתויי נמי מייתינן (מעלמא - מאחת זוית הבית תיק ובתוכו מעות, להניח בתוכו ספר ולהציל), מי דמי (היכא דהספר מונח עם המעות, להיכא דהוא בא עכשיו להביאו עם המעות ולתת בו ספר)? : התם (דספר ומעות בתוכו) - (להכי לא מצרכינן ליה למשדינהו): אדהכי והכי נפלה דליקה (על הספר), הכא (אדמייתי ליה) - אדהכא והכי לישדינן (נישדינהו דרך ביאתו)!

אלא אמר מר בר רב אשי: לעולם כדאמרינן מעיקרא (דלא פליגי אלא בהפשטה, ומייתי רבנן ראייה מתיק הספר דמתניתין דמצילין מעות אגב ספר: צרכי הדיוט אגב צרכי גבוה, הואיל וליכא שיהו למשדינהו, והכא נמי: אגב צרכי גבוה דכל פעל ה' למענהו - יפשיט), ודקא קשיא לך 'הכא טלטול והכא מלאכה' - כגון דלא קבעי ליה לעור (אינו צריך לו לעור, ואינו מתכוין להפשט משום עור, ולא דמי להפשט אילים ותחשים דמשכן). והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו: מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות (והכא, אף על גב דלא מיכוין - מיפשיט הוא)! דשקיל ליה בברזי (בחתיכות דקות, מפשיט וחותר, דאין דרך הפשטה בכך, ולא מלאכה הוא אלא שבות).

ולהיכן מצילין אותן [למבוי שאינו מפולש; בן בתירא אומר: אף למפולש]. היכי דמי 'מפולש', היכי דמי 'שאינו מפולש'? אמר רב חסדא: שלש מחיצות ושני לחיין (לפתח שאין לו מחיצה) - זהו 'מבוי שאינו מפולש' (כלומר: מבוי הניתר בכל הלכותיו, בין בעירוב בין בשאר דברים, וכל היתר שאר מבואות יש לו, כגון שיתופי מבואות), שלוש מחיצות ולחי אחד - זהו 'מבוי המפולש',

ותרוייהו אליבא דרבי אליעזר, דתנן [עירובין פ"א מ"ב]: 'הכשר מבוי: בית שמאי אומרים: לחי וקורה, ובית הלל אומרים: או לחי או קורה; רבי אליעזר אומר: שני לחיים.' (ותרוייהו - רבנן ובן בתירא - סבירא להו כרבי אליעזר דאמר: אין מבוי - ואפילו סתום - ניתר בלחי אחד; ואשמעינן בן בתירא דבהצלת כתבי הקדש לא בעינן לחיים כרבי אליעזר.)

אמר ליה רבה: שלוש מחיצות ולחי אחד - 'מפולש' קרית ליה (נהי נמי דבעי רבי אליעזר לחיים, מיהו 'מפולש' לא מיקרי)? ועוד, לרבנן (דאמרי [שמצילין ספר תורה] לשאינו מפולש, וקאמרת דהיינו מבוי הניתר בכל הלכותיו) - נציל לתוכו אוכלין ומשקין (כמו לחצר המעורבת, ואמאי פלגינהו מהדדי: דגבי ספר קתני 'למבוי שאינו מפולש' וגבי אוכלין קתני 'להיכן מצילין אותן - לחצר המעורבת', דמשמע: אבל למבוי - לא)! אלא אמר רבה: שתי מחיצות (מכאן ומכאן) ושני לחיין (לחי לכל פתח ופתח) - זהו 'מבוי שאינו מפולש', שתי מחיצות ולחי אחד - זהו 'מבוי המפולש',

ותרוייהו אליבא דרבי יהודה (דאמר בשתי מחיצות סגי, ושני לחיים, ואתא בן בתירא למימר: דלגבי ספר - מודה רבי יהודה דסגי בחד, דשלש מחיצות הוו), דתניא: 'יתר על כן אמר רבי יהודה: מי שיש לו שני בתים בשני צדי רשות הרבים עושה לחי מיכן ולחי מיכן, או קורה מיכן וקורה מיכן - ונושא ונותן באמצע. אמרו לו: אין מערבין רשות הרבים בכך.' אמר ליה אביי: לדידך נמי (איכא למיפרך, כאתקפתא דלעיל), (כיון דאמרת דתרוייהו כרבי יהודה) לרבנן (דאמרי לשאינו מפולש, ומפרשי ליה לשאינו חסר כלום כרבי יהודה, דלא בעי אלא שתי מחיצות ושני לחיים - אי הכי) נציל לתוכו אוכלין ומשקין (כמו לחצר המעורבת)!

(שבת ק"ז, ב)

אלא אמר רב אשי: (בין רבנן ובין בן בתירא - כרבי אליעזר סבירא להו, דבעי שלש מחיצות ושני לחיים בעלמא, והכא - לגבי ספר - אמרי רבנן מודה רבי אליעזר בלחי אחד, ובן בתירא אמר דמודה רבי אליעזר אף בלא לחי:) שלש מחיצות ולחי אחד - זה מבוי שאינו מפולש, שלש מחיצות בלא לחי - זה מבוי המפולש; ואפילו לרבי אליעזר, דאמר בעינן לחיים - הני מילי - לאוכלין ומשקין, אבל לספר תורה - בחד לחי סגי (מילתא דרבנן קא מפרשי).

משנה :
מצילין מזון שלש סעודות, הראוי לאדם - לאדם, הראוי לבהמה - לבהמה;
כיצד: נפלה דליקה בלילי שבת (קודם אכילה) - מצילין מזון שלש סעודות, בשחרית (קודם סעודה) - מצילין מזון שתי סעודות, במנחה - מזון סעודה אחת.
רבי יוסי אומר: לעולם מצילין מזון שלש סעודות (הואיל ויומא בר הכי הוא, ובהיתרא טרח: דהא בני טלטול ניהו, ולחצר המעורבת ואפילו טובא הוה שרי ליה אי לאו משום גזירה, וכדמפרש בגמרא) .

גמרא :
מכדי בהיתרא קטרח (חזו לטלטול, ולחצר המעורבת), נציל טפי! ?
אמר רבא: מתוך שאדם בהול על ממונו, אי שרית ליה - אתי לכבויה.
אמר ליה אביי: אלא הא דתניא: 'נשברה לו חבית כראש גגו - מביא כלי ומניח תחתיה, ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט' (קילוח הנופל מן האויר), כלי אחר ויצרף (סמוך לגג, כעין שאיבה, אלא שאינו ראוי לשאוב: שהגג חלק והיין אינו בגומא, מצרף כלי לגג שיזוב מן הגג לכלי, והוא אווח הכלי בידו) ; התם מאי גזירה איכא (כיון דמידי דהיתרא הוא, אמאי לא יקלוט ויצרף) ?
הכי נמי, גזירה שמא (מתוך שהוא מחזר על כלים הרבה, ישכח ו) יביא כלי דרך רשות הרבים.

גופא: 'נשברה לו חבית כראש גגו - מביא כלי ומניח תחתיה, ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט, כלי אחר ויצרף; נזדמן לו אורחין - מביא כלי אחר וקולט, כלי אחר ומצרף, ולא יקלוט ואחר כך יזמין (אורחים: דבשעת קליטה לא מיבעיא ליה), אלא יזמין ואחר כך יקלוט, ואין מערימין בכך (לזמן אורחים שאינן צריכין לאכול ויותרו) . משום דבי יוסי בר יהודה אמרו: מערימין .'
לימא בפלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע קמיפלגי; דתניא [תוספתא ביצה פ"ג מ"ב [ליברמן]]: 'אותו ואת בנו שנפלו לבור (ביום טוב, ואין שניהם ראויים לשחיטה ביום אחד) ; דבי אליעזר אומר: מעלה את הראשון על מנת לשוחטו, והשני עושה לו פרנסה במקומו, בשביל שלא ימות. דבי יהושע אומר: מעלין את הראשון על מנת לשוחטו, ואינו שוחטו (שמוצא לו עליה, שמא חברו שמן ממנו), ומערים ומעלה את השני. רצה - זה שוחט, רצה - זה שוחט.'

ממאי? דילמא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר (דאין מערימין) התם - דאפשר בפרנסה, אבל הכא דלא אפשר - לא? ; ועד כאן לא קאמר רבי יהושע התם משום דאיכא צער בעלי חיים, אבל הכא, דליכא צער בעלי חיים - לא! ?

תנו רבנן [תוספתא שבת פ"ג מ"ז [ליברמן]]: 'הציל פת נקיה (לשלש סעודות) - אין מציל פת הדראה (פת קיבר, שניטל הדרה; לפי שאין ערמה כשרה לומר: פת הדראה נוחה לי) ; פת הדראה - מציל פת נקיה; ומצילין מיום הכפורים לשבת, אבל לא משבת ליום הכפורים (כגון אם חל יום הכפורים באחד בשבת, דהא לא אכיל עד לאורתא, ולאורתא ליטרח ולייתי), ואין צריך לומר משבת ליום טוב (דיכול להכין בו ביום), ולא משבת לשבת הבאה.'

תנו רבנן [תוספתא שבת פ"ג מ"ח [ליברמן]]: 'שכח פת בתנור וקידש עליו היום - מצילין מזון שלש סעודות, ואומר לאחרים: "בואו והצילו לכם" ; וכשהוא יודע - לא ירדה במרדה (כלי שרודין בו הפת, ומפרידין אותו מכותל התנור שנדבק בה - לא ירדה אותו במרדה, שהוא דרך חול) אלא בסכין' .

איני?! ? והא תנא דבי רבי ישמעאל: ' (שמות כ, ט) [ויום השביעי שבת לה' אלהיך] לא תעשה כל מלאכה [אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך] - יצא תקיעת שופר ורדיית הפת, שהיא חכמה ואינה מלאכה' ! ?
כמה דאפשר לשנויי משנינן .

אמר רב חסדא: לעולם ישכים אדם (בערב שבת לטרוח ולזמן) להוצאת שבת, שנאמר [שמות טז, ה] והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו [והיה משנה על אשר ילקטו יום יום] - לאלתר (בשעת הבאה; הכנה והבאה - בהשכמה היא, דכתיב וילקטו אותו בבקר בבקר [שמות טז, כא]) .

אמר רבי אבא: בשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות (ברכת המוציא), דכתיב לחם משנה [שמות טז, כב]: ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העמר לאחד ויבאו כל נשיאי העדה ויגידו למשה].

אמר רב אשי: חזינא ליה לרב כהנא דנקט תרתי (אוחזן בידו) ובצע חדא, אמר: 'לקטו' כתיב (דמשמע אחיזה, אבל בבציעה לא כתיב 'משנה'). רבי זירא הוה בצע אכולה שירותיה (פרוסה גדולה, ודי לו בה לאותה סעודה ולכבוד שבת, ונראה כמחבב סעודת שבת להתחזק ולאכול הרבה). אמר ליה רבינא לרב אשי: והא מיחזי כרעבתנותא! אמר ליה: כיון דכל יומא לא עביד, והאידנא הוא דקעביד - לא מיחזי כרעבתנותא. רבי אמי ורבי אסי כי מיקלע להו ריפתא דעירובא (פעמים שהעירוב בביתם ופעמים בבית אחד משאר בני אדם) - שרו עילויה (היינו ברכת המוציא שהיא התחלת אכילה, שרו - מתחילין), אמרי: הואיל ואיתעביד בה חדא מצוה - ליתעביד בה מצוה אחרינא.

כיצד? - נפלה דליקה [בלילי שבת - מצילין מזון שלש סעודות, בשחרית - מצילין מזון שתי סעודות, במנחה - מזון סעודה אחת. רבי יוסי אומר: לעולם מצילין מזון שלש סעודות].

תנו רבנן: 'כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת? - שלש; רבי חידקא אומר: ארבע.'

אמר רבי יוחנן: ושניהם מקרא אחד דרשו, [שמות טז, כה] ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה. רבי חידקא סבר: הני תלתא היום (למנין שלש סעודות בא), לבר מאורתא, ורבנן סברי: בהדי דאורתא.

תנן: 'נפלה דליקה בלילי שבת -

(שבת קיח, א)

מצילין מזון שלש סעודות; מאי, לאו דלא אכל?

לא, דאכל.

'שחרית מצילין מזון שתי סעודות'; מאי, לאו דלא אכל?

לא, דאכל.

'במנחה, מצילין מזון סעודה אחת'; מאי, לאו דלא אכל?

לא, דאכל.

והא מדקתני סיפא 'רבי יוסי אומר: לעולם מצילין מזון שלש סעודות' (מדלא אמר ארבע - לית ליה דרבי חידקא); - מכלל דתנא קמא שלש סבירא ליה (דבהאי לא איפליגו, אלא דתנא קמא סבר מה שעבר כבר לא יציל, ולרבי יוסי יציל)! אלא מחוורתא מתניתין דלא כרבי חידקא;

והא דתנן [פאה פ"ח מ"ז]: 'מי שיש לו מזון שתי סעודות - לא יטול מן התמחוי' (קערה גדולה היא, וגובין בה גבאים מאכל מבעלי בתים ומחלקין לעניים שתי סעודות ליום מיום ליום), מזון ארבע עשרה - לא יטול מן הקופה (כיון דיש לו - נמצא גזול לעניים; שהרי יכול להמתין לערב שבת הבאה, אבל כשיש לו מזון שתיים עשרה - יטול, שהרי לא תחלק עוד עד שיגיע ערב שבת, והרי לשבעה ימי שבת צריכין ארבע עשרה סעודות; 'קופה' = מעות הן לפרנס עניים בני טובים דזיל להו מילתא דתמחוי, ומתחלקין מערב שבת לערב שבת) - מני? לא רבנן ולא רבי חידקא!! אי רבנן - חמסרי הויין, אי רבי חידקא - שית סרי הויין!

לעולם רבנן, דאמרינן ליה: מאי דבעית למיכל באפוקי שבתא - אכליה בשבתא (שהרי תאכלנה סמוך לערב ולא תצטרך לאכול בלילה, ואף על גב דאמרינן לקמן 'לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת' - הני מילי למאן דאפשר ליה);

לימא רבנן היא ולא רבי חידקא?

אפילו תימא רבי חידקא, דאמרינן ליה: מאי דבעית למיכל במעלי שבתא - אכליה לאורתא.

וכולי יומא דמעלי שבתא, בתעניתא מותבינן ליה (בתמיה)?

אלא, הא מני - רבי עקיבא היא, דאמר: עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. (ולענין סעודת שבת, במאן דאפשר ליה - איכא למימר כרבנן ואיכא למימר כרבי חידקא; ומיהו האי דצריך לבריות - יעשה שבתו חול ולא יטיל על אחרים כבוד שבתותיו.)

והא דתנן [פאה פ"ח מ"ז]: 'אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום' (שאינו לן בגילגא אצלם) מככר בפונדיון מארבע סאין כסלע (מככר הקוץ בפונדיון;

כשהשער - ארבע סאין בסלע, והפונדיון = אחד משנים עשר בדינר, דהוא אחד מארבעים ושמונה בסלע, ושיערו לו חכמים ככר זו לשתי סעודות היום והלילה). **לן - נותנין לו פרנסת לינה** (לקמן מפרש מאי היא; שהרי סעודה של לילה - בכלל כיכר היא, וככר זו משערין בעירובין (פבג) למזון שתי סעודות, לעירובי תחומין), **ואם שבת** (אצלם בשבת) - **נותנין לו מזון שלש סעודות**, לימא רבנן היא ולא רבי חידקא! לעולם רבי חידקא, כגון דאיכא סעודה בהדיה, דאמרינן ליה: הא דאיכא בהדך - אכליה. וכי אזיל בריקן אזיל? דמלווינן ליה סעודה בהדיה. מאי 'פרנסת לינה' (הא קבל ליה סעודת הלילה)? אמר רב פפא: פוריא ובי סדיא (לבדין, פולטר"א [מצעות של לבד] להניח תחת מראשותיו).

תנו רבנן: 'קערות שאכל בהן ערבית - מדיחן לאכול בהן שחרית, שחרית - מדיחן לאכול בהן בצהריים, בצהריים - מדיחן לאכול בהן במנחה. מן המנחה ואילך שוב אינו מדיח (דאין הדחה זו אלא לחול), אבל כוסות וקיתוניות וצלוחיות - מדיח והולך כל היום כולו, לפי שאין קבע לשתייה.'

אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: כל המקיים שלש סעודות בשבת - ניצול משלש פורעניות: מחבלו של משיח, ומדינה של גיהנם, וממלחמת גוג ומגוג: מחבלו של משיח - כתיב הכא 'יום' [שמות כז: זכור את יום השבת לקדשו] וכתוב התם [מלאכי ג, כג] הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום [ה' הגדול והנורא]; מדינה של גיהנם - כתיב הכא 'יום' [שמות כז: זכור את יום השבת לקדשו] וכתוב התם [צפניה א, טו] יום עברה היום ההוא [יום צרה ומצוקה יום שאה ומשואה יום חשך ואפלה יום ענן וערפל]; ממלחמת גוג ומגוג - כתיב הכא 'יום' [שמות כז: זכור את יום השבת לקדשו] וכתוב התם [יחזקאל לח, יח] [והיה ביום ההוא] ביום בא גוג [על אדמת ישראל נאם ה' אלוקים תעלה חמתי באפי].

אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: כל המענג את השבת - נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר [ישעיהו נח, יד] אז תתענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתיך

(שבת קיח, ב) נחלת יעקב אביך [כי פי ה' דבר] (ולא נחלת אברהם ויצחק); לא כאברהם שכתוב בו [בראשית יג, יד] קום התהלך בארץ לארכה [ולרחבה כי לך אתננה] (לארכה ולרחבה - ארץ זו ולא יוטר), ולא כי יצחק שכתוב בו [בראשית כו, ג] [גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך] כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל [והקמתי את השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך] (הארצות האל - ותו לא), אלא כי יעקב שכתוב בו [בראשית כח, יד] [והיה זרעך כעפר הארץ] ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה [ונברכו בך כל משפחת האדמה ובזרעך].

רב נחמן בר יצחק אמר: ניצול משעבוד גליות: כתיב הכא 'והרכבתך על במתי ארץ' וכתוב התם [דברים לג, כט] [אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בידוד מגן עוזך ואשר חרב גאותך ויכחשו איביך לך] ואתה על במותימו תדרך.

אמר רב יהודה אמר רב: כל המענג את השבת - נותנין לו משאלות לבו, שנאמר [תהלים לו, ד] והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך; עונג זה איני יודע מהו, כשהוא אומר [ישעיהו נח, יג: אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדש] וקראת לשבת ענג [לקדוש ה' מכבד וכבודו מעשות דרכך ממצוא חפצך ודבר דבר], הוי אומר: זה ענג שבת. במה מענגו?

רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר: בתבשיל של תרדין (חשוב הוא), ודגים גדולים, וראשי שומין (חשובים היו להן). רב חייא בר אשי אמר רב: אפילו דבר מועט, ולכבוד שבת עשאו - הרי זה עונג. מאי היא?

אמר רב פפא: כסא דהרסנא (דגים קטנים מטוגנים בשמן קרביהן ובקמח). אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל המשמר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש (דור אנוש התחילו לעבוד עבודה זרה, דכתיב [בראשית ד, כו] אז הוחל לקרוא וגו') - מוחלין לו, שנאמר [ישעיהו נב, א] אשרי אנוש יעשה זאת

[ובן אדם יחזיק בה שמר שבת מחללו ושמר ידו מעשות כל רע] 'מחללו', אל תקרי 'מחללו' אלא 'מחול לו'.

אמר רב יהודה אמר רב: אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה - לא שלטה בהן אומה ולשון, שנאמר [שמות טז, כד] ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקט [ולא מצאו] וכתב בתריה [שמות יז, ח] ויבא עמלק [וילחם עם ישראל ברפידם].

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: אלמלי משמרינן ישראל שתי שבתות כהלכתן - מיד נגאליים, שנאמר [ישעיהו נד, ד] כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי [ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בברית] וכתב בתריה [ישעיהו נד, ד] והביאותים אל הר קדשי [ושמחתים בבית תפלתי עולתיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים].

אמר רבי יוסי: יהא חלקי מאוכלי שלש סעודות בשבת.

אמר רבי יוסי: יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום. איני!: והאמר מר: 'הקורא הלל בכל יום - הרי זה מחרף ומגדף' (שנביאים הראשונים תיקנו לומר בפרקים לשבח והודיה, כדאמרינן בערבי פסחים, (קידא), וזה הקוראה תמיד בלא עתה - אינו אלא כמזמר שיר ומתלוצץ) ' ? כי קאמרינן - בפסוקי דזמרא (שני מזמורים של הילוליסף הללו את ה' מן השמים [תהלים קמח] הללו אל בקדשו [תהלים קנ]).

אמר רבי יוסי: יהא חלקי ממתפללים עם דמדומי חמה (כשהיא אדומה: שחרית אחרי הנצה - מיד היא אדומה, וערבית סמוך לשקיעתה).
אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מצוה להתפלל עם דמדומי חמה.

אמר רבי זירא: מאי קרא - [תהלים עב, ה] 'יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים' (עם שמש - עם זריחתה; ולפני ירח - קודם אור הירח, בעוד השמש לא שקעה).

ואמר רבי יוסי: יהא חלקי ממתי בחולי מעיים (שמתייסרין ביסורין ומתמרקין עונותיהן), דאמר מר: רובן של צדיקים מתים בחולי מעיים.

ואמר רבי יוסי: יהא חלקי ממתי בדרך מצוה.

ואמר רבי יוסי: יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא (מפני שהיא עמוקה, ומחשכת מבעוד יום, וסבורין שחשכה) וממוציאי שבת בצפורי (שיושבת בראש ההר, ובעוד כשהחמה שוקעת נראית שם אור גדול, ומאחרין לצאת).

ואמר רבי יוסי: יהא חלקי ממושיבי בית המדרש (חזנים מאספי תלמידים בכל יום לבא), ולא ממעמידי בית המדרש (ממונים לעת האוכל, לומר: הגיע עת לעמוד ולאכול).

ואמר רבי יוסי: יהא חלקי מגבאי צדקה, ולא ממחלקי צדקה (לעניים, דאמרינן בבבא בתרא פרק קמא (ח, ב): צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה; והמחלקים אותה - עליהם לבדוק לפי הצריך לכל אחד ואחד, ופעמים שקרובין דעתם לרחם על זה ולחלוק יותר מן הצורך, שאומדין אותו בהרווחה ואומדין את חברו בצמצום).

ואמר רבי יוסי: יהא חלקי ממי שחושדין אותו ואין בו. אמר רב פפא: לדידי חשדן ולא הוה בי.

אמר רבי יוסי: חמש בעילות בעלתי, ונטעתי חמשה ארזים בישראל. ומאן אינון - רבי ישמעאל ברבי יוסי, ורבי אלעזר ברבי יוסי, ורבי חלפתא ברבי יוסי, ורבי אבטילס ברבי יוסי, ורבי מנחם ברבי יוסי.

והאיכא ורדימס!?

היינו ורדימס היינו מנחם.

ואמאי קרי ליה ורדימס

שפניו דומין לוורד.

למימרא דרבי יוסי מצות עונה לא קיים?

אלא אימא: "חמש בעילות בעלתי ושניתי (כדי שיהיו זכרים, דאמר מר: הרוצה שיהיו בניו זכרים - יבעול וישנה (עירובין ק, ב))".

אמר רבי יוסי: מימי לא קריתי לאשתי 'אשתי' ולשורי 'שורי', אלא: לאשתי - 'ביתי' (שהיא עיקר של בית), ולשורי - 'שדי' (שהוא עיקר של שדה, דכתיב ורב תבואות בכח שור (משלי יד, ט)). (שאף שיחת חולין שלי יש ללמוד הימנה חכמה).

אמר רבי יוסי: מימי לא נסתכלתי במילה שלי (מרב צניעות). איני? והאמרו ליה לרבי: מאי טעמא קראו לך 'רבינו הקדוש'? אמר להו: מימי לא נסתכלתי במילה שלי (ואם כן - לרבי יוסי נמי הוה ליה למיקרייה דבינו הקדוש)! ברבי - מילתא אחריתי הוה ביה: שלא הכניס ידו תחת אבנטו (מן האבנט ולמטה).

ואמר רבי יוסי: מימי לא ראו קורות ביתי אימרי חלוקי (כשפושט חלוקי - פושטו כמו שהוא לובשו: דרך ראשו, ומכסה את עצמו ותחלה משום צניעות בסדינו מתחת, ויושב במסתו).

ואמר רבי יוסי: מימי לא עברתי על דברי חברי. יודע אני בעצמי שאיני כהן, אם אומרים לי חברי עלה לדוכן - אני עולה.

ואמר רבי יוסי: מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי (שאם בא מי שאמרתי עליו דבר ושאל אם אמרתי כן עליו - לא חזרתי בי לאמר אינו כדבריו, לפי שמתחלה אמת אמרתי, וקסבר: כל מילתא דמתאמרא באפי מרה - לית בה משום לישנא בישא, וכן מפרש במסכת ערכין (טו, ב)).

אמר רב נחמן: תיתי לי (ישולם שכרי) דקיימית שלש סעודות בשבת. אמר רב יהודה: תיתי לי דקיימית עיון תפלה. אמר רב הונא בריה דרב יהושע: תיתי לי דלא סגינא ארבע אמות בגילוי הראש. אמר רב ששת: תיתי לי דקיימית מצות תפילין (שלא הלך ארבע אמות בלא תפילין). (וכן לענין ציצית). ואמר רב נחמן: תיתי לי דקיימית מצות ציצית.

אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה: אבוך במאי זהיר טפי? אמר ליה: בציצית; יומא חד הוה קא סליק בדרגא, איפסיק ליה חוטא - ולא נחית ואתא כמה דלא רמיה (שתקנה, וזה לשון תליית ציצית, כדאמרינן בעלמא (תענית כב, א): לא רמי חוטי).

ואמר אביי: תיתי לי, דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה (שגרסה) -

(שבת קיט, א) עבידנא יומא טבא לרבנן (לתלמידים; ראש ישיבה היה). אמר רבא: תיתי לי (שחיבת תלמידי חכמים עלי) דכי אתא צורבא מרבנן לקמאי לדינא, לא מזיגנא רישי אבי סדיא (איני מניח ראשי על הכר) כמה דלא מהפיכנא בזכותיה (עד שאראה אם יש בדבריו לזכותו). אמר מר בר רב אשי: פסילנא ליה לצורבא מרבנן לדינא; מאי טעמא? - דחביב עלי כגופאי, ואין אדם רואה חובה לעצמו.

רבי חנינא מיעטף (מתעטף בבגדים נאים) וקאי אפניא דמעלי שבתא [לפנות ערב בערב שבת], אמר: בואו ונצא לקראת שבת המלכה. רבי ינאי לביש מאניה מעלי שבת, ואמר: בואי כלה בואי כלה ('כלה' - הכי קרי ליה לשביתת שבת, מתוך חביבות). רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן, קריבו ליה תלת סאוי טחיי (רקיקין, טחין פניהן בשומן אליה או בשמן). אמר להו: מי הוה ידעיתון דאתינא? אמרו ליה: מי עדיפת לן מינה (כלום אתה חשוב לנו מן השבת)? (לכבוד שבת הכנוסם, ולא היינו יודעים שתבא)!

רבי אבא זבן בתליסר אסתירי פשיטי ('איסתירי' = סלעים, 'איסתירי פשיטי' = סלעים מדינה, והן אחת משמונה בסלע צורי, והיינו חצי דינר) בישראל מתליסר טבחי (לטעום בשבת מן המובחר), ומשלים להו אצינורא דדשא (לפני בואם להביא לו הבשר היה מזמן להן מעותיהן על פתחן), ואמר להו: אשור הייא, אשור הייא (התאשרו והתחזקו מהר באומנותיכם, למהר ולחזור ולמכור ולהתעסק בצרכי שבת) ! (ולי נראה: ומשלים להו אצינורא דדשא - כשהיה מביא ראשונה היה נותנה לשמשין המכינים סעודתו על פתח ביתו, ולא היה נכנס אלא ממהר לחזור ולהביא אחרת, ואמר להן לשמשין: אשור הייא - התאשרו מהר להכין את זו, בעוד שאלך להביא את זו).

רבי אבהו הוה יתיב אתכתקא דשינא (פשטדו"ל [כסא מתקפל] של שן, שחשוב היה, ועשיר) ומושיף נורא (נופח משם נורא לכבוד השבת; ורבינו לוי גרס: אתכתקא דשאגא - תדהר) .

רב ענן לביש גונדא (כלי שחור, להודיע שהיום אינו כדי להתנהג בחשיבות מלהתעסק בתבשילי שבת, ולא יטנף בגדיו בבישול קדירות), דתנא דבי רבי ישמעאל: 'בגדים שבישל בהן קדידה לדכו - אל ימזוג בהן כוס לדכו' (דבישול קדירה מטנף בגדים) .

רב ספרא מחרין רישא (אם היה שם ראש בהמה לחרוך, מחרכו הוא בעצמו) ;
רבא מלח שיבוטא ;
רב הונא מדליק שרגי ;
רב פפא גדיל פתילתא ;
רב חסדא פרים (לשון פרומים, מחתך) סילקא ;
רבה ורב יוסף מצלחי ציבי [מכין עצים] ;
רבי זירא מצתת צתותי (מצית האור בעצים דקים) ;
רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק (בערב שבת יוצא ונכנס להביא תמיד משואות כלי תשמיש ובגדי חופש ומגדים, כאדם שמקבל את רבו בביתו, ומראה לו שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו לטרוח ולהרבות בשבילו), אמר: אילו מקלעין לי רבי אמי ורבי אסי, מי לא מכתפנא קמיהו ?
ואיכא דאמרי: רבי אמי ורבי אסי מכתפי ועיילי מכתפי ונפקי,
אמרי: אילו איקלע לן רבי יוחנן, מי לא מכתפינן קמיה ?

יוסף מוקיר שבי (מכבד שבתות), הוה ההוא נכרי בשבכותיה [גר בשכנות אליו], דהוה נפיש נכסיה טובא. אמרי ליה כלדאי (להאי נכרי): כולהו נכסי - יוסף מוקיר שבי אכיל להו (סופך ליפול בידו) .
אזל, זבנינהו לכולהו נכסי, זבן בהו מרגניתא, אותבה בסייניה (עשה לו כובע של לבד, ושבצו במשבצות של זהב, וקבע בו מרגליות, וקבע את זו עמהם; סייניה - כובע, ורבינו הלוי גרס: בסדיניה - בסודרו; וראשון הגון לי, והוא לשון ר' יצחק ב"ר יהודה) . בהדי דקא עבר מברא [בנהר במעבורת] - אפרחיה זיקא, שדייה במיא, בלעיה כוורא [דג]. אסקוה [דגו את הדג], אייתוה אפניא דמעלי שבתא [הביאו אותו לשוק בערב שבת], אמרי: "מאן זבין כי השתא ?"
אמרי להו: זילו אמטוהו לגבי יוסף מוקיר שבי, דרגיל דזבין .
אמטוה ניהליה, זבניה. קרעיה, אשכח ביה מרגניתא, זבניה בתליסר עיליתא דינרי דדהבא (עליות מלאות דינרי זהב, וגוזמא בעלמא הוא, כלומר: הון עתק מאד; כך פירש רבינו הלוי, וכן בכל מקום, כגון 'תליסר גמלי ספיקי טריפתא' (חולין צה, ב), וכן 'תליסר טבחי' דלעיל). פגע ביה ההוא סבא, אמר: מאן דיזיף שבתא - פרעיה שבתא .

בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי: עשירים שבארץ ישראל במה הן זוכין (לעושר גדול כזה) ?
אמר לו: בשביל שמעשרין, שנאמר [דברים יז, כב] עשר תעשר [את כל תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה] - עשר בשביל שתתעשר .

שבבבל במה הן זוכין ?
אמר לו: בשביל שמכבדין את התורה .
ושבשאר ארצות במה הן זוכין ?
אמר לו: בשביל שמכבדין את השבת, דאמר רבי חייא בר אבא: פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית בלודקיא, והביאו לפניו שלחן של זהב משוי ששה עשר בני אדם, ושש עשרה שלשלאות של כסף קבועות בו, וקערות וכוסות וקיתוניות וצלוחיות קבועות בו, ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים, וכשמניחים אותו אומרים [תהלים כד, א] [לדוד מזמור] לה' הארץ ומלואה [תבל וישבי בה] (דאין אנו רשאים ליהנות עד שנברך שמו

בברכת הלחם), וכשמסלקין אותו אומרים [תהלים קטו, טז] השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם (על ידי מתנתו נהנינו הטובה הזאת).
אמרתי לו: בני, במה זכית לכך?
אמר לי: קצב הייתי, ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי: זו תהא לשבת.
אמרתי לו: [אשריך שזכית], וברוך המקום שזיכך לכך.

אמר לו קיסר לרבי יהושע בן חנניא: מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף?
אמר לו: תבלין אחד יש לנו, ושבת שמו, שאנו מטילין לתוכו - וריחו נודף.
אמר לו: תן לנו הימנו!
אמר לו: כל המשמר את השבת - מועיל לו, ושאינו משמר את השבת - אינו מועיל לו.

אמר ליה ריש גלותא לרב המנונא: מאי דכתיב [ישעיהו נח, ג] [אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת ענג] ולקדוש ה' מכבד [וכבדתו מעשות דרכך ממצוא חפצך ודבר דבר] (מדכתיב וקראת לשבת עונג מכלל ד'לקדוש ה' - לא אשבת קאי)?
אמר ליה: זה יום הכפורים, שאין בו לא אכילה ולא שתיה; אמרה תורה: כבדהו בכסות נקיה.
'וכבדתו' (אשבת מהדר, דאי ביום הכיפורים - הא כתיב ביה מכובד): רב אמר: להקדים (זמן סעודת שבת לזמן סעודת חול, וזהו כבוד), ושמאל אמר: לאחר (וזהו כבוד, שהוא מתאוה לאכול).

אמרו ליה בני רב פפא בר אבא לרב פפא: כגון אנן דשכיח לן בישראל וחמרא כל יומא, במאי נישנייה (במאי נשניהו משאר ימים)?
אמר להו: אי רגיליתו לאקדומי (סעודתכם בבקר) - אחרוה, אי רגיליתו לאחרוה - אקדמוה.
רב ששת (סגי נהור היה ואינו רואה עת האכילה), בקיטא מותיב להו לרבנן היכא דמטיא שימשא (וכשהיה דורש בשבת - מושיב התלמידים במקום שתגיע שם החמה לעת האוכל), בסיתוא מותיב להו לרבנן היכא דמטיא טולא [שמגיע הצל] (שיצטננו), כי היכי דליקומו הייא (הייא = מהר; כדי שיצטערו וימהרו לקום).
רבי זירא

(שבת קיט, ב)
מהדר אזוזי זוזי דרבנן (כשהיה רואה אותן זוגות וזוגות ומדברין בתורה), אמר ליה [להו] (מחרד אחריהם ואומר להם): במטותא מינייכו, לא תחללוניה (לכו והתעסקו בעונג שבת, ולא תחללוניה לבטל תענוגים).

אמר רבא, ואיתימא רבי יהושע בן לוי: אפילו יחיד המתפלל בערב שבת צריך לומר 'ויכלו', דאמר רב המנונא: כל המתפלל בערב שבת ואומר 'ויכלו' - מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, שנאמר ויכלו, אל תקרי ויכלו אלא ויכלו (הקדוש ברוך הוא, וזה שמספר בשבחו של מקום ובשבח של שבת).

אמר רבי אלעזר: מניין שהדיבור כמעשה - שנאמר [תהלים לג, ו] בדבר ה' שמים נעשו [וברוח פיו כל צבאם].

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: כל המתפלל בערב שבת ואומר 'ויכלו' - שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם מניחין ידיהן על ראשו ואומרים לו [ישעיהו ג, ז] [ויגע על פי ויאמר הנה נגע זה על שפתיך] וסר עונך וחטאתך תקפר.

תניא: 'רבי יוסי בר יהודה אומר: שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע; וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטתו מוצעת, מלאך טוב אומר: "יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך", ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו. ואם לאו, מלאך רע אומר: "יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך", ומלאך טוב עונה אמן בעל כרחו.'

אמר רבי אלעזר: לעולם יסדר אדם שלחנו (לילי שבת) בערב שבת, אף על פי שאינו צריך אלא לכזית.
ואמר רבי חנינא: לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת, אף על פי שאינו צריך אלא לכזית. (במוצאי שבת - נמי כבוד שבת: ללוות ביציאתו דרך כבוד, כאדם המלווה את המלך בצאתו מן העיר.)

חמין (לשתות ולרחוץ) במוצאי שבת - מלוגמא (דפואה), פת חמה במוצאי שבת - מלוגמא.

רבי אבהו הוה עבדין ליה באפוקי שבתא עיגלא תילתא, הוה אכיל מיניה כולייתא; כי גדל אבימי בריה, אמר ליה: למה לך לאפסודי כולי הא? נשבוק כולייתא ממעלי שבתא! שבקוהו, ואתא אריא אכליה (לעגל הראוי לשחוט).

אמר רבי יהושע בן לוי: "כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך" בכל כחו (בכל כוונתו) - קורעין לו גזר דינו, שנאמר [שופטים ה,ב] בפרע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה'; מאי טעמא בפרע פרעות? - משום דברכו ה' (בפרע פרעות - ביטול פורעניות, כגון 'פרוע' דמתרגמין 'בטל'; בהתנדב עם ברכו - כשמתנדבין ישראל לברך את בוראן).

רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אפילו יש בו שמץ של עבודה זרה - מוחלין לו, כתיב הכא 'בפרע פרעות' וכתוב התם [שמות לב,כה] [וירא משה את העם] כי פרע הוא [כי פרעה אהרן לשמצה בקמיהם] (כי פרעו אהרן = עבודה זרה, והכי קאמר: בהבטל פריעות עבודה זרה, שתשתקע ותשתכח שלא יזכר עונם - משום התנדב עם הוא).
אמר ריש לקיש: כל העונה אמן בכל כחו - פותחין לו שערי גן עדן, שנאמר [ישעיהו כו,ב] פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמנים; אל תיקרי 'שַׁמְר' אַמְנִים' אלא 'שְׂאֻמְרִים אַמֵּן'.
מאי 'אַמֵּן'?

אמר רבי חנינא: (כך מעיד על בוראו: שהוא) אל מלך נאמן.

אמר רב יהודה בריה דרב שמואל משמיה דרב: אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת, שנאמר [ירמיהו יז] ואם לא תשמעו אלי לקדש את יום השבת ולבלתי שאת משא [ובא בשערי ירושלם ביום השבת] והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלים ולא תכבה.
מאי 'ולא תכבה'?

אמר רב נחמן בר יצחק: בשעה שאין בני אדם מצויין לכבותה (= בשבת).

אמר אביי: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת, שנאמר [יחזקאל כב,כז] [כהניה חמסו תורתיו ויחללו קדשי בין קדש לחל לא הבדילו ובין הטמא לטהור לא הודיעו] ומשבתותי העלימו עיניהם ואחל בתוכם.

אמר רבי אבהו: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו קריאת שמע שחרית וערבית, שנאמר [ישעיהו ה,א] הוי משכימי בבקר שכר ירדפו [ומאחרי בנשף יין ידליקם] (בבקר = בזמן קריאת שמע, וכן מאחרי בנשף) וכתוב [ישעיהו ה,ב] והיה כנור ונבל תף וחליל ויין משתיהם ואת פעל ה' לא יביטו (ואת פועל ה' לא יביטו - לא שמו לב ליחד שמו על בריותיו) וכתוב [ישעיהו ה,ג] לכן גלה עמי מבלי דעת [וכבודו מתי רעב והמונו צחה צמא].

אמר רב המנונא: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן, שנאמר: [ירמיהו ו,א] [ואת חמת ה' מלאתי נלאיתי הכיל] שפך על עולל בחוץ [ועל סוד בחורים יחדו כי גם איש עם אשה ילכדו זקן עם מלא ימים] מה טעם שפך - משום דעולל בחוץ (שפוך הקמה בנקמה, בשביל שעולל לחוץ ובטלין מבית רבן).

אמר עולא: לא חרבה ירושלים אלא מפני שלא היה להם בושת פנים זה מזה, שנאמר [ירמיהו ו,טז] הובישו כי תועבה עשו גם בוש לא יבושו [גם הכלים לא ידעו לכן יפלו בנפלים בעת פקדתיים יכשלו אמר ה'].

אמר רבי יצחק: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שהושוו קטן וגדול, שנאמר [ישעיהו כד,ב] והיה כעם ככהן [כעבד כאדוני כשפחה כגברתה כקונה כמוכר כמלווה כלוה כנשה כאשר נשא בן] וכתוב בתריה [פסוק ג] הבוק תבוק הארץ [והבז תבז כי ידוד דבר את הדבר הזה].

אמר רב עמרם בריה דרבי שמעון בר אבא אמר רבי שמעון בר אבא אמר רבי חנינא: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה, שנאמר [איכה א,ו] [ויצא מן בת מבית ציון כל הדרה] היו שריה כאילים לא מצאו מרעה [וילכו בלא

כח לפני הודף]: מה איל, זה ראשו של זה בצד זנבו של זה - אף ישראל שבאותו הדור, כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו זה את זה. אמר רבי יהודה: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו בה תלמידי חכמים, שנאמר [דברי הימים ב לו, טז] ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובזים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא.

מאי 'עד לאין מרפא'?

אמר רב יהודה אמר רב: כל המבזה תלמידי חכמים אין לו רפואה למכתו.

אמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב [דברי הימים א טז, ב] אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו? 'אל תגעו במשיחי' - אלו תינוקות של בית רבן (שדרך תינוקות למושחן בשמן), 'ובנביאי אל תרעו' - אלו תלמידי חכמים (שנאמר ונביא לבב חכמה (תהלים צ"ב)).

אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: אין העולם מתקיים אלא בשביל הכל תינוקות של בית רבן.

אמר ליה רב פפא לאביי: דידי ודידך מאי?

אמר ליה: אינו דומה הכל שיש בו חטא, להכל שאין בו חטא.

ואמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש.

ואמר ריש לקיש לרבי יהודה נשיאה: כך מקובלני מאבותי, ואמרי לה מאבותיך: כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן - מחריבין אותה. רבינא אמר: מחרימין אותה. (מחריבין - איכא שיעור; מחרימין - ליכא שיעור.)

ואמר רבא: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה, שנאמר [ירמיהו ה, א] שוטטו בחוצות ירושלים וראו נא [ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש עושה משפט מבקש אמונה ואסלח לה].

איני! והאמר רב קטינא: אפילו בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו ממנה אנשי אמנה, שנאמר [ישעיהו ג, ו] כי יתפש איש באחיו בית אביו שמלה לכה קצין תהיה לנו [והמכשלה הזאת תחת ידך] - דברים שבני אדם מתכסין בהן כשמלה (כששואלין אותן טעמי תורה - הללו עושין עצמן כמעלימין את דבריהם, מפני שאינן יודעים להשיב) ישנן בידך (אתה בקי - לפיכך קצין תהיה לנו, ותלמדנו חכמה), 'והמכשלה הזאת תחת ידך'.

(שבת קכ, א)

- דברים שאין בני אדם עומדין עליהם (על בורין, לאומדן כהלכתן) אלא אם כן נכשלים בהן (עד שאומדן שנים ושלשה פעמים בשיבוש, דהיינו טעמי תורה המסותרין) ישנן תחת ידך - קצין תהיה לנו.

[ישעיהו ג, ז] ישא ביום ההוא לאמר לא אהיה חבש [ובביתי אין לחם ואין שמלה לא תשימני קצין עם]; אין 'ישא' אלא לשון שבועה, וכן הוא אומר [שמות כ, ו] לא תשא את שם ה' לשוא כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא; 'לא אהיה חבש' - לא אהיה מחובשי עצמן בבית המדרש (איני רגיל להיות חובש) - חבוש בבית המדרש; אהיה = הורגלתי, כמו שחוק לרעהו אהיה (איוב יב, ד) - אני הווה, 'ובביתי אין לחם ואין שמלה' - שאין בידי לא מקרא ולא משנה ולא תלמוד.

וממאי (דמשום דיש בהן אמנה הוא, דילמא על כרחיך צריכים ששיבו האמת)? די למא שאני התם, דאי אמר להו "גמירנא (אותן טעמי תורה)", אמרו ליה (שואלים): "אימא לן!"

(ומשני): הוה ליה למימר: גמר ושכח; מאי 'לא אהיה חבש' - כלל (מודה הוא על האמת שלא יגע בתורה)!

לא קשיא: כאן - בדברי תורה (בדברי תורה היו נאמנין, ואין מתהללים על שקר), כאן - במשא ומתן.

משנה:

מצילין סל מלא ככרות - אף על פי שיש בו מאה סעודות, ועיגול של דבילה (שהוא גדול, ויש בו סעודות הרבה), וחבית של יין, ואומר לאחרים: "בואו והצילו לכם!"

ואם היו פיקחין - עושין עמו חשבון (לישאל שכן כפועלים) אחר השבת. להיכן מצילין אותן?

לחצר המעורבת;

בן בתירא אומר: אף לשאינה מעורבת;
ולשם מוציא כל כלי תשמישו (שצריך לו לאותו היום, כגון כוסות וקיתוניות),
ולובש כל מה שיכול ללבוש, ועוטף כל מה שיכול לעטוף -
רבי יוסי אומר: שמונה עשר כלים (מפרש להו בגמרא, שכן דרך ללבושן בחול יחד,
אבל טפי מהכי - לא, ואינו פושטן לחזור וללבוש ולהציל אחרים),
וחוזר ולובש ומוציא, ואומר לאחרים: "בואו והצילו עמי"!

גמרא:

והא תנא ליה רישא שלש סעודות ותו לא?!
אמר רב הונא: לא קשיא, כאן - בבא להציל, כאן - בבא לקפל: בא
להציל (שהציל בסל אחד, כדקתני: *סל מלא ככרות*, ואינו טורח אלא להצילן מתוך הדליקה) -
מציל את כולן (בבת אחת מציל כל מה שבסל, דהא חדא זימנא הוא, מה לי פורתא מה לי טובא),
בא לקפל (סלים הרבה זה עם זה, לטרוח ולאוספם ולחזור ולהוציא) - אינו מקפל אלא
מזון שלש סעודות (מזון שלש סעודות הוא דיכול להציל בסלים הרבה, ותו לא, שכל אחד - טורח
בעצמו הוא).

רב אבא בר זבדא אמר רב: אידי ואידי בבא לקפל, ולא קשיא; כאן
- לאותה חצר, כאן - לחצר אחרת.
בעי רב הונא בריה דרב יהושע: פירש טליתו, וקיפל והניח,
וקיפל והניח (הביא אוכלין והניח, וחזר והביא והניח), מאי? כבא להציל דמי
(הואיל ואין כאן אלא כלי אחד, ובפעם אחת הוא מוציאם), או כבא לקפל דמי (הואיל וטורח
לאסוף ולכנס)?

מדאמר רבא 'אטעיה רב שיזבי לרב חסדא, ודרש: ובלבד שלא יביא
כלי שהוא מחזיק יותר משלש סעודות' - שמע מינה: כבא להציל
דמי, ושפיר דמי (אטעייה רב שיזבי לרב חסדא - עד שדרש לפניו, והודה לו רב חסדא, ואהא
מתניתין דאמרן לעיל (שבת קי"ב): נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה, ודרש רב שיזבי לרב
חסדא: ובלבד שלא יתן כלי המחזיק יותר משלש סעודות, והודה לו רב חסדא; ומדאמר רבא 'אטעייה' - שמע
מינה טעותא הוא, דאפילו מחזיק סעודות הרבה - מותר, כיון דחד מנא הוא - והאי כמקפל ונותן בכלי אחד
דמי, דהא מעט מעט הוא נופל ומטפסף בו, שמע מינה: בחד מנא כבא להציל דמי).
אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא: מאי טעותא (מנא לך דטעותא הוא בידיה)?
אמר ליה: דקתני (בה בברייתא): 'ובלבד שלא יביא כלי אחר זיקלוט',
כלי אחר זיקלוט' (שמע מינה) כלי אחר הוא דלא, אבל בההוא מנא -
כמה דבעי מציל (כלים טובא הוא דאסירי, אבל בחד - שפיר דמי).

ועיגול של דבילה נוחבית של יין, ואומר לאחרים: "בואו והצילו לכם"!
ואם היו פיקחין - עושין עמו חשבון אחר השבת:
חשבון מאי עבדתיה? מהפקירא קזכו (דהא "הצילו לכם" קאמר להו: לצרכיהם, ואם
פקחים הם יעכבו הכל' הוה ליה למיתני)!

אמר רב חסדא: מדת חסידות (שמחזירין לו) שנו כאן.
אמר רבא: חסידי, אגרא דשבתא שקלי (בתמיה: אם חסידים הם - יש להם לוותר
משלהם בכל דבר שיש בו נדנדוד עבירה, ואף על גב דלאו שכר שבת גמור הוא, שהרי לא התנה, ומהפקירא קא
זכו - מיהו חסיד לא מיקרי אלא אם כן מוותר משלו)?
אלא אמר רבא: הכא - בְּיָרָא שמים עסקינן (המציל הזה - ירא שמים הוא, ולא חסיד
לוותר משלו), ולא ניחא ליה דליתנהי מאחרים (בזכייה דהפקירא, דידע דלא מרצונו
הפקירו), ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח (דלאו חסיד הוא ולמחול על שלו),
והכי קאמר: ואם היו פיקחין, דידעי דכהאי גוונא לאו שכר שבת
הוא - עושין עמו חשבון לאחר השבת. (כלומר: דהאי *אם היו פקחין* דמתניתין - לאו
פקחין בדין קאמר, ליטול את הראוי להם - דאם כן 'יעכבו הכל' הוה ליה למתני, אלא לאו הכי קאמר: הני
יראי שמים, אם פקחין הן בהלכות שבת, דידעי דכהאי גוונא לאו 'שכר שבת' הוא, דמעיקרא לאו אדעתא
דשכר פעולה נחית - עושין עמו חשבון; והכי קאמר: אדרב חסדא נמי קאי, אלא לא שבקיניה לרב חסדא
לסיימיה למילתיה).

ולהיכן מצילין [לחצר המעורבת (ואפילו הכי - טובא לא ליצול, כדאמר לעיל (שבת קי"ב, ב):
מתוך שבהול, אי שרי לאיעסוקי בהצלה כולי האי - אתי לכבווי]; בן בתירא אומר: אף לשאינה
מעורבת]. מאי שנא הכא דקתני "בואו והצילו לכם", ומאי שנא הכא
דקתני "בואו והצילו עמי"?

אמרי: גבי מזונות קתני 'לכם' - משום דלא קא חזו אלא מזון
שלש סעודות, אבל גבי לבושים קתני 'עמי' - משום דקחזי ליה
לכולי יומא.

תנו רבנן: 'לובש מוציא ופושט, וחוזר ולובש ומוציא ופושט, ואפילו כל היום כולו - דברי רבי מאיר.
רבי יוסי אומר: שמנה עשר כלים, ואלו הם שמנה עשר כלים:
מקטורן (מנטי"ל [מעיל צמוד]), אונקלי (לבוש רחב כעין שריניש"א [בגד עליון רחב] ובלשון ערבי מחשיא"ה), ופונדא (אזור חלול מעל למדיו), קלבוס (נביי"ש - בגד הממולא במוכין) של פשתן, וחלוק (קמי"שא על בשרו), ואפיליות (סדין להתעטף בו כולו), ומעפורת (לעטף ראשו), ושני ספרקין (פיישול"ש [אבנטים]), ושני מנעלים, ושני אנפילאות (קלצנו"ש [גרביים] של צמר), ושני פרגד (גנילי"ש, ובלשון אשכנז קנ"ה הוז"ן [כעין מכנסים המגיעים עד לברך]), וחגור שבמתניו (על חלוקו מבפנים), וכובע שבראשו, וסודר שבצוארו (ותלויין ראשיו לפניו, לקנח בו פיו ועיניו).

משנה:
רבי שמעון בן ננס אומר: פורסין עור של גדי (לח) על גבי שידה תיבה ומגדל שאחז בהן את האור, מפני שהוא מחרך (מן האור, ובלעז רטרייט [מתכוון] ואינו נשרף, ומתוך כך הוא מגין על התיבה);
ועושין מחיצה בכל הכלים, בין מלאין (מים) בין ריקנים, בשביל שלא תעבור הדליקה. רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאין מים, לפי שאין יכולין לקבל את האור (מפני שחדשים הם), והן מתבקעין ומכבין את הדליקה.

גמרא:
אמר רב יהודה אמר רב: טלית שאחז בה האור מצד אחד - נותנין עליה מים מצד אחר, ואם כבתה - כבתה. מיתיבי: 'טלית שאחז בה האור מצד אחד - פושטה ומתכסה בה, ואם כבתה - כבתה;
וכן ספר תורה שאחז בו האור - פושטו וקורא בו, ואם כבה - כבה'?

(שבת קכ, ב)
הוא דאמר כרבי שמעון בן ננס (דשרי לעכו"ב דליקה בעור גדי).
אימר דאמר רבי שמעון בן ננס - מפני שהוא מחרך, גרם כיבוי (כי האי גוונא: כשמגיע למים הוא כבה) מי אמר (דילמא הא דקתני במתניתין *זעושין מחיצה בכל הכלים* - לאו בחדשים המתבקעים קאמר)?
אין, מדקתני סיפא: 'רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים שאינן יכולים לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה' - מכלל דתנא קמא שרי.

תנו רבנן: 'נר (דולק: קרושי"ל [מנורה, פמוט]) שעל גבי טבלא - מנער את הטבלה והיא נופלת, ואם כבתה - כבתה'.
אמרי דבי רבי ינאי: לא שנו אלא בשוכח (דשכחו מבעוד יום על הטבלא שלא מדעת), אבל במניח - נעשה (טבלא) בסיס לדבר האסור (ואסור לטלטלה כדי לנערה).

תנא: 'נר שאחורי הדלת - פותח ונועל כדרכו, ואם כבתה - כבתה'.
לייט עלה רב (על כל המורין כן).
אמר ליה רבינא לרב אחא בריה דרבא, ואמרי לה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: מאי טעמא לייט עלה רב? אילימא משום דרב סבר לה כרבי יהודה (דאמר דבר שאין מתכוין - אסור), ותנא קתני לה כרבי שמעון - משום דרב סבר לה כרבי יהודה, כל דתני כרבי שמעון מילט לייט ליה?
אמר ליה: בהא - אפילו רבי שמעון מודה, דהא אביי ורבא דאמרי תרוייהו: מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות (והכא נמי, הרוח מכבהו).

אמר רב יהודה: פותח אדם דלת כנגד מדורה בשבת (ואף על פי שרוח מנשבת ומבעיר האור).

לייט עלה אביי.

במאי עסקינן? אילימא ברוח מצויה - מאי טעמיה דמאן דאסר (אין דרך להבעיר ברוח מצויה, ולא פטיק רישיה ולא ימות הוא)? אי ברוח שאינה מצויה - מאי טעמא דמאן דשרי? לעולם ברוח מצויה, מר סבר: גזרינן, ומר סבר: לא גזרינן.

עושין מחיצה נבכל הכלים, בין מלאין בין ריקנים, בשביל שלא תעבור הדליקה. רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאין מים, לפי שאין יכולין לקבל את האור, והן מתבקעין ומכבין את הדליקה].

למימרא דרבנן סברי: גרם כבוי מותר, ורבי יוסי סבר: גרם כבוי אסור? והא איפכא שמעינן להו, דתניא: 'עושין מחיצה בכלים ריקנין, ובמלאין שאין דרכן להשתבר; ואלו מלאין שאין דרכן להשתבר: כלי מתכות. רבי יוסי אומר: אף כלי כפר שיחין (חרס העשוי מאותו עפר חזק הוא, ואין משתבר) וכלי כפר חנניה אין דרכן להשתבר! (אלמא לרבי יוסי בגרם כבוי טפי מיקל מדרבנן) - וכי תימא: 'איפוך מתניתין (ותני ברישא 'דברי רבי יוסי, וחכמים אוסרין בכלי חרס חדשים'), ורבי יוסי דברייתא (דמשמע דבהנהו דפקעי מודה, דהא כפר שיחין וכפר חנניה הוא דקשרי) - לדבריהם קאמר (לדידי כל הכלים שר, דגרם כבוי מותר, אלא לדידכו, נהי דאסריתו גרם כבוי - אודו לי מיהת דבהני אפילו גרם ליכא)', ומי מצית אפכת לה? והאמר רבה בר תחליפא משמיה דרב: מאן תנא גרם כבוי אסור - רבי יוסי!

אלא, לעולם לא תיפוך, וברייתא כולה רבי יוסי היא, וחסורי מחסרא והכי קתני: 'עושין מחיצה בכלים ריקנין, ובמלאים שאין דרכן להשתבר; ואלו הן כלים שאין דרכן להשתבר - כלי מתכות, וכלי כפר שיחין וכלי כפר חנניה נמי אין דרכן להשתבר, שרבי יוסי אומר: אף כלי כפר שיחין וכלי כפר חנניה אין דרכן להשתבר.'

ורמי דרבנן אדרבנן, ורמי דרבי יוסי אדרבי יוסי, דתניא: 'הדי שהיה שם כתוב לו על כשרו - הרי זה לא ירחוק ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטינופת; נזדמנה לו טבילה של מצוה - כורך עליה גמי ויורד וטובל. רבי יוסי אומר: לעולם יורד וטובל כדרכו' (קא סלקא דעתך השתא כדי שלא ימחק את השם במים; אלמא לרבנן גרם מחק אסור, ולרבי יוסי שרי), ובלבד שלא ישפשף (דהוי מוחק בידיים)!!

שאני התם, דאמר קרא [דברים יב, ג] [ונתצתם את מזבחתם ושברתם את מצבתם ואשריהם תשרפון באש ופסילי אלהיהם תגדעון] ואבדתם את שמם מן המקום ההוא [פסוק ד] לא תעשון כן לה' אלהיכם; עשייה - הוא דאסור, גרמא - שרי.

אי הכי, הכא נמי: כתיב (שמות כ, ט) [ויום השביעי שבת לה' אלהיך] לא תעשה כל מלאכה [אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך] - עשייה הוא דאסור, גרמא שרי! מתוך שאדם בהול על ממונו - אי שרית ליה אתי לכבויו. אי הכי - קשיא דרבנן אדרבנן: ומה התם דאדם בהול על ממונו - שרי, הכא לא כל שכן?

ותסברא (דהכא גמי דאצרכוה רבנן משום שלא ימחק הוא)? : האי גמי היכי דמי (להגין עליו)? : אי דמיהדק (שלא יכנסו בו מים וימחק) - קא הוי חציצה, אי לא מיהדק (לבשרו) - עיילי ביה מיא (ואינו מגין מלמחוק)! חציצה - תיפוק ליה (בלא גמי נמי): משום דיו (חייך דיו)! (ומשני): בלחה, דתניא [תוספתא מקוואת פ"ו מ"ט [צוקרמנדל]]: 'הדם והדיו הדבש והחלב יבשין - חוצצין, לחים - אין חוצצין'.

מכל מקום קשיא (גמי לרבנן למה להו)? : אלא אמר רבא בר רב שילא: היינו טעמיהו דרבנן, דקסברי: אסור לעמוד בפני השם ערום.

מכלל דרבי יוסי סבר מותר לעמוד בפני השם ערום (בתמיה: והא כתיב לא יראה בך ערות דבר [דברים כג, טו])?

דמנח ידיה עילויה.

לרבנן נמי, דמנח ידיה עילויה!?

זימנין דמשתלי, ושקיל ליה.

לרבי יוסי נמי, זימנין דמשתלי ושקיל ליה!?

אלא: אי דאיכא גמי - הכי נמי (דמודה רבי יוסי דצריך לכרוך עליו גמי, ולא סגי ליה לאנוחי ידיו עליו, דילמא מישתלי ושקיל ליה לידיה), הכא במאי עסקינן? - לאהדורי אגמי; רבנן סברי:

(שבת קכא, א)

טבילה בזמנה לאו מצוה (ואי לא משכח גמי האידנא - לישתהי עד למחר) -
ומהדרין, ורבי יוסי סבר: טבילה בזמנה מצוה (דכתיב והיה לפנות ערב ירחץ
במים (דברים כג, יב)) - ולא מהדרין. (ולמאן דאמר לאו מצוה - קרא עצה טובה קא משמע לן: כדי
שיעריב שמשו ביום לאחר טבילה, שאם ימתין לטבול עד הלילה - לא יהא לו הערב שמש עד ליל המחרת!)
וסבר רבי יוסי טבילה בזמנה מצוה? והתניא (ברייתא זו אצל יום הכיפורים
שנויה, בתוספתא דיומא (פרק רביעי)): 'הזב והזבה המצורע והמצורעת בועל נדה
וטמא מת - טבילתן ביום' (משהאיר המזרח ביום השביעי שלהם; וטעמא בפרק שני דמגילה
כא) מקרא דביום השביעי - מקצת שביעי ספירה, ואם חל שביעי שלהם ביום הכיפורים - טובלין כדרכן לאכול
תרומה לערב; נדה ויולדת - טבילתן בלילה (נדה ויולדת טובלות כדרכן בלילי יום
הכיפורים, אם חל שביעי שלהם בערב יום הכיפורים, שאינה יכולה לטבול ביום שביעי, דכתיב בה ניקרא
טו, יט) תהיה בנדתה - בהוייתה תהא כל שביעי (פסחים ז, ב); בעל קרי (שצריך טבילה לדברי תורה
מדברי סופרים, ואפילו אין אוכל טהרות לבו ביום) טובל והולך כל היום כולו (ואף על
פי שראה קרי מן המנחה ולמעלה, לאחר שהתפלל תפלת המנחה, שהרי הוא יכול להמתין עד שתחשך ויטבול
לתפלת ערבית - אפילו הכי טובל ביום כיפור מבעוד יום, אף על פי שאסור ברחיצת הרשות, דטבילה בזמנה
מצוה); רבי יוסי אומר: מן המנחה ולמעלה (אם ראה קרי לאחר שהתפלל תפלת
מנחה, שהרי הוא יכול להמתין עד שתחשך ויטבול, ויתפלל תפלת ערבית, ותפלת נעילה נמי סבירא ליה
שיכול להתפלל בלילה כרב, דאמר (יומא ז, טז): תפלת נעילה פוטרת של ערבית) - אינו צריך
לטבול (ביום משום זמן טבילה, דלאו מצוה לטבילה בזמנה) ! ! ?
ההיא - רבי יוסי ברבי יהודה היא, דאמר: דיה טבילה באחרונה
(במסכת נדה 'בפרק המפלת' גבי אשה שיצאה מלאה ובאה ויקנית ואינה יודעת מתי ילדה, דמצרכין לה
שלשים וחמש טבילות לספק ארבע טבילות שעליה: טבילת זכר לשבעה, או טבילת נקבה לשבועיים ובלילה,
או שמא יולדת זכר בזבז וצריכה אף טבילת זבה ביום שבעה לספורים שלה, או יולדת נקבה בזבז היתה;
ומשום דלא ידעין מתי ילדה ואימתי מתי זמן טבילה דידה - מצרכין לה טבילה כל לילה וכל יום שיש לספוקי
בזמן טבילתה, ופליג רבי יוסי ברבי יהודה עלה, ואמר: דיה לטבילה שתהא באחרונה - לסוף ספורים של
נקבה, דהיינו לסוף שלש שבועים: שאם ילדה נקבה בזבז -הטמאה שבועיים ללידתה ושבעה נקיים בשביל
הזיבה, ולא אמרינן טבילה בזמנה מצוה).

משנה :

נכרי שבא לכבות (רבנן גזור על אמירה לנכרי משום שבות) - אין אומרים לו
"כבה" ו"אל תכבה" (אין צריך למחות בידו, אלא יניחנו ויכבה), מפני שאין
שביתתו (של נכרי) עליהן (דישראל אינו מוזהר על שביתתו של נכרי שאינו עבדו); אבל
קטן שבא לכבות - אין שומעין לו, מפני ששביתתו עליהן.

גמרא :

אמר רבי אמי: בדליקה התיירו לומר "כל המכבה אינו מפסיד".
נימא מסייע ליה: 'נכרי שבא לכבות - אין אומרים לו "כבה"
ו"אל תכבה" - מפני שאין שביתתו עליהן'; "כבה" הוא דלא
אמרינן ליה (שעושהו שלוחו ממע), הא "כל המכבה אינו מפסיד" -
אמרינן ליה (ונכרי מדעתיה ידידיה עביד - שריא) !
אימא סיפא: "אל תכבה" לא אמרינן ליה (שאינו צריך למחות בידו), (ומיהו)
ו"כל המכבה אינו מפסיד" נמי לא אמרינן ליה (גילוי דעתא דלא יפסיד בדבר
- נמי לא משתרי, דאי גילוי דעתא שרי - למה ליה למיתני סיפא 'אין צריך למחות') ! ?
אלא מהא ליכא למשמע מינה (דודאי מתניתין לאו כולה דוקא, אלא חדא מינייהו דוקא, או
רישא או סיפא, ותנא אידך אטו ההיא, ולא ידעין הי מינייהו דוקא דנגמר מיניה).

תנו רבנן: 'מעשה ונפלה דליקה בחצירו של יוסף בן סימאי
בשיחין, ובאו אנשי גיסטרא (שלטון) של ציפורי לכבות, מפני
שאפוטרופוס של מלך היה (ממונה על ממונו), ולא הניחן מפני כבוד
השבת, ונעשה לו נס וירדו גשמים וכיבו.
לערב שיגר לכל אחד מהן שתי סלעין, ולאפרכוס שבהן חמשים,
וכששמעו חכמים בדבר אמרו: לא היה צריך לכך, שהרי שנינו:
נכרי שבא לכבות אין אומרים לו "כבה" ו"אל תכבה".

אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביתתו עליהן:
שמעת מינה: קטן אוכל נבלות - בית דין מצווין עליו להפרישו
(ותקשי לרבי יוחנן דאמר ביבמות (קידא) לרבה בר בר חנה דאירכסו ליה [שנפלו להם] מפתחות של בית

המדרש ברשות הרבים בשבת: "דבר טליא וטליא ליטיילי התם, דאי משכחי להו מייתי להו" [הבא שמה ילד קטן או ילדה קטנה, וימצאו אותם ויביאו להם] !

אמר רבי יוחנן: בקטן העושה לדעת אביו (בקטן שידע להבחין שהכבוי זה נוח לאביו, ועושה בשבילו).

דכוותה גבי נכרי דקא עביד לדעתיה דישראל, מי שרי?
נכרי לדעתיה דנפשיה עביד (ואפילו יודע שנחו לו לישראל - הוא להנאת עצמו מתכוין, שידוע שלא יפסיד).

משנה:

כופין קערה (של חרט) על גבי הנר בשביל שלא תאחוז בקורה (ובלבד שלא יכבה; ואף על פי שנוטל כלי להצלת קורה שאינה ניטלת בשבת - הא אותבין מינה (שבת מגא) לרבי יצחק דאמר: אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל, ושנייה: בצריך למקומו), ועל צואה של קטן, ועל עקרב שלא תישך.

אמר רבי יהודה: מעשה בא (כפיית כלי על עקרב) לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב, ואמר: חוששני לו מחטאת (כיון דלא היה עקרב רץ אחריו, איני יודע אם חייב משום צידה אם לאו, וחוששני לומר חייב חטאת הוא).

גמרא:

רב יהודה ורב ירמיה בר אבא ורב חנן בר רבא איקלעו לבי אבין דמן נשיקיא, לרב יהודה ורב ירמיה בר אבא

(שבת קכא, ב)

אייתו להו פורייתא (מטות לישב עליהן), לרב חנן בר רבא לא אייתו ליה (והוסיבוהו לארץ). אשכחיה מתני ליה לבריה: 'ועל צואה של קטן מפני קטן' (שלא יטפח בו ויתלכלך); אמר ליה (רב חנן, שהיה כעוס ומתכוין להקניטו לרבי אבין): אבין שטיא מתני שטותא לבניה: והלא היא עצמה מוכנת לכלבים (ולמה לי לכפות כלי? יפנוה משם, שהרי ראויה לסלטל)! וכי תימא דלא חזיא ליה מאתמול (שהיום נולדה) - והתניא [תוספתא ביצה פ"ד מ"ח [ליברמן]]: 'נהרות המושכין ומעיינות הנובעין הרי הן כרגלי כל אדם' (משום דמידי דנייד הוא, ולא קני שביתה, ואף על פי שבא מחוץ לתחום - כל אדם מוליכן למקום שעירב לו לילך) (מיהו שמעינן מינה דמותרין בטלטול ואף על גב דמאתמול לא הוי הני קמן: כיון דאורחיהו בהכי - דעתיה עלייהו; הכי נמי: כיון דאורחיה דקטן בהכי - דעתיה עליה, דלכי תיתי - יאכילנה לכלבים) (אמר לו רבי אבין): ואלא היכי אתנייה?

אימא: 'על צואה של תרנגולים (דלא חזיא לכלבים) מפני קטן (ושל קטן) דקתני מתניתין - שמטפח בה קטן קאמר, ובשביל הקטן אמר כופין'. -
ותיפוק ליה גרף של רעי (דמאס, ולפנייה, דהא קיימא לן במסכת ביצה: גרף של רעי מותר להוציאו לאשפה)? וכי תימא: 'גרף של רעי אגב מנא - אין, איהו גופיה - לא (הא דקיימא לן 'מותר להוציאו' - משום דרמי במנא, דגרף היינו כלי חרט העשוי לכך, ואגב מנא הוא דשרי לסלטולי, אבל בפני עצמו לא, והכא - לאו במנא רמי)', והא הוא עכבר דאישתכח באיספורמקי (בבשמים) דרב אשי, ואמר להו: "נקוטו בצוציתיה (בזנבו) ואפקוה" (אלמא: בלאו מנא נמי מטלטלי ליה)! (ומשני): באשפה (דלא רמי קמיהו, ולא גרף של רעי הוא).

וקטן באשפה מאי בעי ליה (סתם אשפה ברשות הרבים הוא, ומאי בעי קטן התם, דקא מיכסי ליה בשביל קטן)? (ומשני): בחצר (דשכיח קטן התם).
(קא סלקא דעתך בחצר דלאו אשפה, וקפריך): חצר נמי, גרף של רעי הוא!
(ומשני): באשפה שבחצר.

ועל עקרב שלא תישך:

אמר רבי יהושע בן לוי: כל המזיקין (ההורגין) נהרגין בשבת. (וקא סלקא דעתך אפילו אין רצין אחריו, ומשום דסבירא ליה כרבי שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה מדרבנן היא דאסירא, והכא לא גזור).

מתיב רב יוסף: 'חמשה נהרגין בשבת' (אפילו אין רצין אחריו, משום דסבירא ליה דסתמן הורגין הן), ואלו הן: זבוב שבארץ מצרים, וצידעה שבנינוה, ועקרב שחדייב, ונחש שבארץ ישראל, וכלב שוטה בכל מקום;
מני? אילימא רבי יהודה - הא אמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה (והיכי שרי במלאכה גמורה כשאין רצין אחריו, דליכא פקוח נפש)! אלא לאו רבי שמעון, והני הוא דשרי, אחריני - לא!?

אמר רבי ירמיה: ומאן נימא לן דהא מתרצתא היא, דילמא משבשתא היא? (דרב יוסף - הוא מתני ליה, כדלקמן, ולא בדבי רבי חייא ורבי אושעיא מיתנייא, וכל מתניתא דלא מתנייא בתוספתא דרבי חייא ורבי אושעיא - איכא לספוקי במשבשתא, ולא מותבין מינה.)
אמר רב יוסף: אנא מתנינא לה (במתניתא דידי) ואותיבנא לה (בבי מדרשא אדריי יהושע בן לוי), ואנא מתריצנא לה (דלא תיקשי): (כי אמר רבי יהושע בן לוי 'כל המזיקין נהרגין') - ברצו אחרינו (דפקוח נפש הוא) ודברי הכל (ואפילו לרבי יהודה, והא דחמשה נהרגין - כשאין רצין אחריו, ורבי שמעון).

תני תנא קמיה דרבא בר רב הונא: 'ההורג נחשים ועקרבים בשבת - אין רוח חסידים נוחה הימנו' (דעתן של חסידים אינה מעורבת עמו, שאינו הגון בעיניהם על מה שעשה; נוחה = עריבה: אין מתרצין במעשיו).
אמר לו (רבא לתנא): ואותן חסידים (השונאים אותו על כך) - אין רוח חכמים נוחה מהם (אין רוח חכמים עריבה עמהם, להיות נוחה ומיושבת במה שרואין במדת חסידים הללו, דשפיר עבד, דאי לא מזיקין השתא - סופן להזיק בשעת כעסן).
ופליגא דרב הונא, דרב הונא חזייה לההוא גברא דקא קטיל זיבורא, אמר ליה: שלימתינהו לכולהו (הרגת את כולן? כלומר: מה אהני בהא? אכתי טובא איכא!)? (אלמא: לאו שפיר עבד, והא דרבא פליג אדאבוה.)

תנו רבנן: 'נזדמנו לו נחשים ועקרבים, הרגן - בידוע שנזדמנו לו להורגן' (לכך באו לידו, שזימן לו המקום לאבדן, לפי שהיו עתידות להזיק, וגלגלו זכות על ידי זכאי), לא הרגן - בידוע שנזדמנו להורגו (והראה לו הקדוש ברוך הוא שחטא), (אלא) ונעשה לו נס מן השמים.
אמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן (בבבאי גוונא קתני בידוע שנזדמנו להורגו): בנישופין בו (כך דרך הנחש, עושה כעין שריקה כשהוא רואה שונאו וכועס).

אמר רבי אבא בר כהנא: פעם אחת נפל אחד בבית המדרש, ועמד ניותי אחד ('ניותי' - על שם מקומו, וישראל היה) והרגו. אמר רבי: פגע בו כיוצא בו.
איבעיא להו: פגע בו כיוצא בו - דשפיר עבד (ו'כיוצא בו' דקאמר - לאו לגנאי הוא, אלא הנחש רודף, ונעשה זה כיוצא בו), או לא (ו'כיוצא בו' דקאמר - לגנאי הוא)?
תא שמע: דרבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא ורבי זירא הוו יתבי אקילעא דבי רבי ינאי, נפק מילתא מבינייהו, בעו מיניה מרבי ינאי: מהו להורג נחשים ועקרבים בשבת?
אמר להו: צירעה אני הורג (בשבת, לכלות מזיקין, ואף על פי שאינה מועדת כאלו), נחש ועקרב לא כל שכן? (אלמא שפיר עבד!)
דילמא לפי תומו (לא שיעמוד עליו ויהרגנו להדיא, אלא כשהוא הולך לתומו, ונחש או עקרב בפניו - אין צריך לישמש ממנו, אלא דורכו והולך, ואם מת בדריכתו - ימות, הואיל ולא נתכוין, דדבר שאין מתכוין לרבי יהודה מדרבנן הוא, ולענין מזיקין לא גזור), דאמר רב יהודה: רוק - דורסו לפי תומו (שאין מתכוין למרח ולאשוויי גומות, דאף על גב דממילא ממרח הוא, כי לא מיכוין - שרי, משום מאיסותא), ואמר רב ששת: נחש דורסו לפי תומו. ואמר רב קטינא: עקרב - דורסו לפי תומו.

אבא בר מרתא - דהוא אבא בר מניומי - הוה מסקי ביה דבי ריש גלותא זוזי, אייתיוהו, קא מצערי ליה, הוה שדי רוקא (היה רוק מוטל לפניו, ושבת היתה), אמר להו ריש גלותא: אייתו מאנא סחיפו עלויה.
אמר להו: לא צריכיתו, הכי אמר רב יהודה: רוק דורסו לפי תומו.
אמר להו: צורבא מרבנן הוא, שבקוהו.

אמר רבי אבא בר כהנא אמר רבי חנינא: פמוטות (מנורות, ולא של חוליות היו) של בית רבי - מותר לטלטלן בשבת.
אמר לו רבי זירא: בניטלין בידו אחת, או בשתי ידיים?

(שבת קכב, א)
אמר לו: כאותן של בית אביך (דקטנות היו, אבל גדולות - אדם קובע להם מקום).

ואמר רבי אבא בר כהנא אמר רבי חנינא: קרונות של בית רבי (עשויות לבני אדם) - מותר לטלטלן בשבת.

אמר לו רבי זירא: בניטלין באדם אחד, או בשני בני אדם?
אמר לו: כאותן של בית אביך.

ואמר רבי אבא בר כהנא: התיר להם רבי חנינא לבית רבי לשנות
יין בקרונות של נכרי בחותם אחד, ולא ידענא אי משום דסבר לה
כרבי אליעזר (דאמר במסכת עבודה זרה (לא,א): יין מותר בחותם אחד), אי משום אימתא
דבי נשיאה (שהיה הנכרי המביא ירא מן הנשיא שהיה שליט על פי המלכות).
(ומשום דאירי ר' אבא בר כהנא לעיל גבי נחש, נקט כל הני בשמיה).

משנה:

נכרי שהדליק את הנר - משתמש לאורו ישראל, ואם בשביל ישראל -
אסור (מדבנן).
מילא מים (מבור ברשות הרבים) להשקות בהמתו - משקה אחריו ישראל,
ואם בשביל ישראל - אסור.
עשה נכרי כבש לירד בו (כבש עושין בספינה גדולה, לירד בו מספינה ליבשה) - יורד
אחריו ישראל, ואם בשביל ישראל - אסור.
מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באין בספינה, ועשה נכרי כבש
לירד בו, וירדו בו רבן גמליאל וזקנים.

גמרא:

וצריכא: דאי אשמעינן נר - משום דנר לאחד נר למאה (כיון דנכרי לצרכו
הדליקו, ליכא למימר דבשביל ישראל אפי'ש), אבל מים - ליגזור דילמא אתי
לאפושי בשביל ישראל.
וכבש למה לי (הא דומיא דנר הוא, כבש לאחד כבש למאה)?
מעשה דרבן גמליאל וזקנים קמשמע לן.

תנו רבנן: 'נכרי שליטת עשבים - מאכיל אחריו ישראל (את בהמתו,
ואחריו דוקא נקט בכולה, דנכרי לצורך עצמו עביד), ואם בשביל ישראל - אסור.
מילא מים להשקות בהמתו - משקה אחריו ישראל, ואם בשביל ישראל
- אסור. כמה דברים אמורים - שאין מכירו, אבל מכירו - אסור
(קא סלקא דעתך דעביד נמי אדעתא דידיה). '

איני! והאמר רב הונא אמר רבי חנינא: 'מעמיד אדם בהמתו על
גבי עשבים (מחוברים) בשבת (לרעות, וליכא למיגזר שמא יתלוש ויאכיל), אבל לא על
גבי מוקצה בשבת (שמא יטול בידו ויאכיל) ' (והא נמי מוקצין ניהו לגבי טלטול, דאתמול הוו
מחוברין)!
דקאים לה באפה (שלא תפנה למקום אחר), ואזלא היא ואכלה (אבל הוא אינו עומד
על העשבים קרוב להם, דניחוש לשמא יטול ויאכיל).

אמר מר 'כמה דברים אמורים - שאין מכירו, אבל מכירו - אסור';
הא רבן גמליאל מכירו הוה (שהרי בספינה היה בא עמו)?
אמר אביי: שלא בפניו הוה (כשעשאו - לא היה רבן גמליאל שם דניכיון ליה).
רבא אמר: אפילו תימא בפניו: נר לאחד נר למאה (כבש לאחד כבש למאה,
אבל גבי עשבים, כשהוא מכירו - מרבה בשבילו).
מיתיבי: 'אמר להן רבן גמליאל: הואיל ושללא בפנינו עשאו - נרד
כו' (קשיא לרבא, דשמענן מינה: דבפניו אסור, ואף על פי שאין כאן מרבה בשבילו)?
אימא: 'הואיל ועשאו - נרד בו' (וטעמא לאו משום שלא בפניו הוא, אלא הכי הוה
מעשה).

תא שמע: 'עיר שישאל ונכרים דריין כתוכה, והיתה בה מרחץ
המרחצת בשבת, אם רוב נכרים - מותר לרחוץ בה מיד (למוצאי שבת);
אם רוב ישראל - ימתין בכדי שיחמו חמין (שלא יהנה במה שהקדימו להחם
בשבת) ' (וכן בכל מעשה שבת - נתנו חכמים שיעור להמתין לערב בכדי שיעשו; והא הכא דחימום לאחד
חימום למאה, דבבת אחת מחממין, וקתני: 'אם רוב ישראל' דהוי דומיא דמכירו, דמטיק אדעתיה לעשות אף
בשבילו - אסור, ואף על גב דשללא בפניו, וקשיא בין לאביי בין לרבא)!
התם, כי מחממי - אדעתא דרובא מחממי (ועיקר חילול השבת בשבילם; אבל נכרי
וישראל, דנכרי אדעתא דנפשיה הוא דעביד - שרי, לאביי שלא בפניו, ולרבא אפילו בפניו).

תא שמע: 'נר הדלוק במסיבה' (של בני אדם), **אם רוב נכרים - מותר להשתמש לאורה, אם רוב ישראל - אסור** (והא הכא, דהוי דומיא דמכיר, הואיל ורובא נינהו - אסיק דעתיה להדליק אף בשבילם); **מחצה על מחצה - אסור** (וקתני אסור?)

(שבת קכב, ב)
אדעתא דרובא מדלקי (הלכך ישראל עיקר). (ומחצה על מחצה נמי ליכא למיקם עלה דמלתא, דאיכא למימר עיקר דעתיה דמדליק בשביל ישראל, ואיכא למימר: עיקר דעתיה דמדליק בשביל נכרי; אבל נכרי וישראל והמדליק עצמו משתמש לאורה - ודאי עיקר אדעתא דידיה עביד, וכיון דנר לאחד נר למאה - שרי.)
שמואל איקלע לבי אבין תורן (מקום), אתא ההוא נכרי אדליק שרגא. אהדרינהו שמואל לאפיה; כיון דחזא דאייתי (ההוא דאדלקה) שטר וקא קרי, אמר: "אדעתא דנפשיה הוא דאדליק" - אהדרינהו איהו לאפיה גבי שרגא.

הדרן עלך כל כתבי.